

Soğuk Savaş Döneminde Savunma İttifakı Olarak NATO'nun Kurulması ve Türkiye'nin Üyeliğine Giden Yol

Ercan Kostak*

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar,
Dr., Hava Kuvvetleri
Komutanlığı, Ankara/TÜRKİYE
ekostak14@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-7135-9676

Geliş: 19 Aralık 2023
Kabul: 04 Nisan 2024
Yayın: 10 Mayıs 2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

NATO, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik ve siyasi bakımdan çökmüş durumda olan Avrupa'da, ABD-SSCB mücadelesinin sürdüğü bir zamanda ülkelerin güvenliklerinin sağlanmasına yönelik olarak soğuk savaş döneminde ortaya çıkmıştır. 1947-1952 yılları arası dönemde güvenlik endişesi ve iktisadi yardım konuları Türkiye'nin dış politikasına derin etkiler yapmış, Truman Doktrini ve Marshall Yardımları Türkiye'nin NATO üyeliğine giden süreci hızlandırmıştır. CHP ve DP Hükümetleri döneminde güvenlik dış politikada en önemli konu olmuştur. Bu doğrultuda, NATO üyeliği için CHP iktidarında ilk üyelik başvurusu yapılmıştır. DP iktidarında yeniden başvurulmuş, 18 Şubat 1952 tarihinde TBMM'nin onaylamasıyla NATO'ya üye olunmuştur. Türkiye'nin Jeostratejik konumunun yanı sıra NATO'ya dâhil olması uluslararası camiadaki önemini artırmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Anlaşma, NATO, SSCB, Türkiye.

The Establishment of NATO as a Defense Alliance During the Cold War and the Road to Türkiye's Membership

Research Article

* Dr., Turkish Air Force,
Ankara, TURKIYE
ekostak14@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-7135-9676

Received: 19 December 2023
Accepted: 04 April 2024
Published: 10 May 2024

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

NATO emerged during the Cold War to ensure the security of countries in Europe, which was economically and politically collapsed after the Second World War, at a time when the US-USSR struggle was ongoing. In the period between 1947 and 1952, security concerns and economic aid issues had a profound impact on Türkiye's foreign policy, and the Truman Doctrine and Marshall Aid accelerated the process leading to Türkiye's NATO membership. During the CHP and DP Governments, security was the most important issue in foreign policy. In this regard, the first application for NATO membership was made under the CHP government. It was applied again during the DP government, and it became a member of NATO with the approval of the Turkish Grand National Assembly on 18 February 1952. In addition to Türkiye's geostrategic position, Türkiye's inclusion in NATO has increased its importance in the international community.

Keywords: United States of America, Agreement, North Atlantic Treaty Organization, Soviet Union, Türkiye.

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atf - Cite: Kostak, E. Soğuk Savaş Döneminde Savunma İttifakı Olarak NATO'nun Kurulması ve Türkiye'nin Üyeliğine Giden Yol. *History Studies* 16, no. 2 (2024): 201-223.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan otorite ve iktidar boşluklarının yerini savaşın sebep olduğu yıkım doldurmuştur. Savaşın mağlup ayrılan ülkeler, galip devletlerin dayattığı anlaşmalar altında ezilmiş, bu nedenle savaş sonrası dönemde bahse konu anlaşmaların ağır şartlarından kurtulmanın çarelerini aramışlardır. Barışla geçen 1919-1929 yılları arası dönemin ardından 1930'lu yıllar yeni bir savaşın habercisi olmuştur. Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesi Avrupa tarihi için bir dönüm noktası olmuş, Hitler bu ağır şartlardan ülkesini kurtarmak için yeni bir dış politika yürütmüştür. İtalya'nın lideri Mussolini, Hitler'in uyguladığı politikalarından cesaretlelenerek aynı politik çizgide hareket etmiştir. Avrupa, 1938 yılı geldiğinde iyiden iyiye savaşa yaklaşmıştır. Bu dönemde Türkiye Akdeniz'de yayılcı bir politika izleyen İtalya'dan tedirgin olmuştur.¹ 1939-1945 yılları arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşı, tarihin şahit olduğu en yıkıcı savaşlardan birisi olmuştur. Ülkeler yıkılmış, yanmış ve milyonlarca insan yaşamını kaybetmiştir. Altı yıl devam eden bu dönemin ardından barışın gelmesi hızlı bir şekilde olmamıştır.²

İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Almanya'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni (SSCB) işgal girişimi sonucunda, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere arasında toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılardan ilki olan Atlantik Bildirisi, ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ile İngiltere Başbakanı Winston Churchill arasında imzalanmıştır. Taraflar savaşın gidişatı ve ardından barışın nasıl sağlanacağına dair konularda anlaşmalar yapmıştır. Atlantik Bildirisi ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) altyapısı oluşturulmuştur.³

Türkiye, savaşın sonlarına doğru Almanya'nın askerî gücünün zayıfladığını görmüş, ABD ve İngiltere'den de barış konferansında müttefik olarak kabul edileceğine ilişkin teminat alınca 2 Ağustos 1944 tarihinde Almanya ile diplomatik ilişkileri kesmiştir.⁴ Ardından Türkiye üzerindeki SSCB baskısını hafifletmek ve Batılı ülkelere yakınlaşmak amacıyla, göstermelikte olsa 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Türkiye, savaş ilanı ile birlikte Birleşmiş Milletler'e (BM) katılım hakkı kazanmıştır.⁵

Dünya düzeni 1945 yılına gelindiğinde değişmeye başlamıştır. Mihver devletlerin karşısında birlikte savaşan ülkeler aralarında, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında dünyanın hangi düzene evrileceği konularında daha savaş bitmeden konferanslar gerçekleştirmişlerdir. Özellikle 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında rastlayan Yalta Konferansı önemli olmuştur. Önceki konferanslarda savaşta yaşanan gelişmeler ele alınırken, Yalta Konferansı'nda ise savaş sürmekte iken savaşın sonrasındaki sorunlar ile düşünce farklılıkları gündemi meydana getirmiştir.⁶

Türkiye, Yalta ve Potsdam konferanslarında SSCB'nin tehdit ve baskıları karşısında bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü güvence altına alabilecek bir dış politika yürütmüştür. Savaşın akabinde kazanan ülkelerin yanında ve BM'yi kuranlarla bir arada yer almasına rağmen yalnız kalmıştır.⁷ Türkiye'nin izlediği bu politikada Birinci Dünya Savaşı'nda kazandığı deneyimlerin yanı sıra SSCB'den kaynaklanan endişenin önemli bir rolü olmuştur.⁸

Dünyada İkinci Dünya Savaşı sonrasında bloklar ortaya çıkmış ve ülkeler; Batı Bloğu/Kapitalist

¹ Ömer Arda Özbilek, "II. Dünya Savaşı Sonrası Türk-Sovyet İlişkilerinin Gerilmesi ve Anti-Komünizm (1945-1950)", *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi* 2, no. 1 (Haziran 2023): 27; Yasemin Kılıç, "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'deki Ekonomik Darboğazın Basındaki Yansıması: Cumhuriyet Gazetesi Örneği", (Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2022), 28.

² Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*. 26. Baskı, (İstanbul: Kronik Kitap, 2019), 319.

³ Burhan Erdemli, "NATO'nun Geleceğine Dair Değerlendirme: NATO 2030 Girişimi", (Yüksek lisans tezi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, 2021), 20.

⁴ Selim Deringil, *Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003), 244; Ahmet Şükrü Esmer, vd., *Olaylarla Türk Dış Politikası*, (Ankara: Alkım Yayınevi, 1989), 183.

⁵ *Cumhuriyet*, (24 Şubat 1945), 1; *Cumhuriyet*, "San Francisco'ya Dün Resmen Davet Edildik", (7 Mart 1945), 1.

⁶ Metin İlhan, *2. Dünya Savaşı'nda ve Dünya Siyasetinde Önemli Bir Kilometre Taşı: Yalta Konferansı ve Türkiye'ye Yansımaları*. Editör Ercan Karakoç, (İstanbul: Ofis Yayın Matbaacılık, 2015), 191.

⁷ Baskın Oran, "Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1:1945-1960", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Editör Baskın Oran, Cilt 1, 23. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 491-492.

⁸ Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda izlediği politika için bkz., Edward Weisband, *İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası*. Çeviren M. Ali Kayabağ, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974); Edward Weisband, *2. Dünya Savaşı ve Türkiye*. Çeviren M. Ali Kayabağ ve Örgen Uğurlu, (İstanbul: Örgün Yayınları, 2002), 9.

Blok; Doğu Bloğu/Komünist Blok şeklinde kutuplaşmıştır.⁹ 1946 yılı başlarından itibaren Batılı ülkeler ile SSCB arasındaki ilişkilerde değişim yaşanmıştır. Bu dönemde, SSCB'nin yayılmacılığı Doğu Avrupa istikametinde hızla ilerlerken Avrupalı ülkeler, güvenliklerinin sağlanmasına yönelik yeni bir Batı ittifakına ihtiyaç duymuşlardır. 1946 yılında SSCB'nin üç istikamette yayılma çabası içinde olduğu görülmektedir. Bunlar; Türkiye üzerinden Boğazlar, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz, Yunanistan üzerinden Doğu Akdeniz ve İran üzerinden Orta Doğu ve Basra Körfezi ile Hint Okyanusu'dur.¹⁰

Bu dönemde, Batı Bloğu ABD liderliğinde ve Doğu Bloğu SSCB liderliğinde olacak şekilde siyasi, askerî, ekonomik, ideolojik vb. her bakımdan şekillenmiştir.¹¹ ABD ile SSCB arasında yaşanan bloklaşmayı takiben dünya “Soğuk Savaş” ortamına evrilmiştir. Bu “İki Kutuplu Sistem”¹² yıllarca dünyada hüküm sürmüştür.

Türkiye-ABD ilişkileri 1947 yılından itibaren gelişme kaydetmiştir. Bu ilişkilerin gelişmesinde SSCB'nin Türkiye'ye yönelik izlediği yayılmacı politika etkili olmuştur. SSCB'nin Türkiye'den toprak talep etmesi, Boğazlar'a yönelik politikasını değiştirmesi ve baskı kurması sonucunda, bu durumu gören ABD Türkiye ile bağlarını güçlendirmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin, SSCB'nin uyguladığı baskıyı azaltmak için ABD'nin desteğine ihtiyacı bulunması, askerî ve ekonomik yardımları da bu ülkeden alacak olması ittifak kurmasını kolaylaştırmıştır.¹³

Diğer taraftan ABD ve İngiltere, SSCB'nin tehdidinden ve komünizm tehlikesinden endişelenmiştir.¹⁴ Yunanistan'da yaşanan iç savaşın akabinde aşırı solcu bir iktidarın iş başına gelmesi ile SSCB'nin ilgi alanı Yunanistan'ı da kapsayacak şekilde güney istikametinde genişlemiştir.¹⁵ ABD Başkanı Truman'a göre, SSCB Yunanistan'dan sonra Türkiye'nin de denetimini eline geçirirse, ABD ile Batı Avrupa için hayati öneme sahip olan Orta Doğu, SSCB'nin kontrolüne geçebilirdi.¹⁶ ABD'yi Türkiye ile ittifaka yönelten başka bir sebep, Türkiye'nin stratejik değerinin SSCB'ye yönelik olarak hayata geçirilecek “Çevreleme politikası”¹⁷ yönünden önemli olmasıdır. Bundan dolayı ABD, savaş sonrasında SSCB'nin Türkiye'ye karşı açık bir şekilde ortaya koyduğu tehdidin yok edilmesini, Türkiye ile birlikte Yunanistan'ın askerî ve ekonomik yardım yoluyla güçlenmesini istemiştir.¹⁸

1. NATO'nun Kuruluşu

Yıpratıcı ve yorucu bir savaştan çok sayıda insan kaybederek çıkan Avrupa ülkeleri, mevcut kaynaklarını ekonomiye aktarmış, silahlı kuvvetlerini terhis etmiş, muhtemel bir tehdit karşısında güçlerini birleştirerek müşterek bir teşkilat oluşturma çabası içine girmişlerdir. Avrupalılar arkada kalan savaş nedeniyle insan güçlerini önemli oranda kaybetmiş, sömürgelerinden çekilmek zorunda kalmışlar, toprak bütünlüklerini SSCB tehdidine karşı koruyabilmek için ABD'yi garantör olarak görmeye başlamışlardır.¹⁹

⁹ Sinem Çelik, “Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye’de NATO Şüpheliliği”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 25 (Haziran 2023): 97; Oran, “Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1: 1945-1960”, 480-486.

¹⁰ Derya Gonca Peksarı, *NATO'nun Değişen Konsepti*. (Ankara: Asil Yayınları, 2007), 1.

¹¹ Suat İlhan, *Türklerin Jeopolitiği ve Avrasyacılık, Bir Millet Uyanıyor*. 3. Baskı, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007), 118; Hürriyet Konyar, *Ulus Gazetesi CHP ve Kemalist İlkeler*. (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1999), 21.

¹² İki Kutuplu Sistem: Soğuk savaşın yaşandığı periyotta ABD ile SSCB'nin mücadele ettiği ortamda kendini göstermiştir. Diğer taraftan, 1945 yılı öncesinde gücü birçok ülke bölüştüğünden “Çok Kutuplu Sistem” olarak isimlendirilmiştir. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasının ardından ABD yalnız kalmış ve sonraki dönem “Tek Kutuplu Sistem” olarak adlandırılmıştır.

¹³ Nasuh Uslu, *Türk-Amerikan İlişkileri*. (Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları, 2000), 19.

¹⁴ *Cumhuriyet*, “Türkiye Niçin Yardıma Muhtaçtır?”, (23 Mart 1947), 3; *Cumhuriyet*, (22 Mart 1947), 3; *Cumhuriyet*, “Yardım Projesi”, (6 Nisan 1947), 1, 3; *Cumhuriyet*, (9 Nisan 1947), 1, 3.

¹⁵ *Cumhuriyet*, “Yardım Projesi İçin Müzakereler Başladı”, (21 Mart 1947), 1, 3.

¹⁶ *Cumhuriyet*, (11 Nisan 1947), 1; Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*. (Ankara: İmge Kitabevi, 1996), 258; George McGhee, *ABD-Türkiye-NATO-Orta Doğu*. Çeviren Belkis Çorakçı, (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1992), 70.

¹⁷ Çevreleme Politikası (Containment Policy): İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin SSCB karşısında tarafındaki ülkelerle meydana getirdiği veya katkı sunduğu ittifaklar zincirine verilen isimdir. George F. Kennan, 1947 yılında bu terimi kullanmış, Hayata geçiş Truman Doktrini sayesinde olmuştur. Bkz., Mehmet Tanju Akad, *Modern Savaşın Temel Kavramları*. (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011), 66; Melek Fırat, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Editör Baskın Oran, Cilt 1, 23. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 588.

¹⁸ Oral Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*. 1. Baskı, (Ankara: İmge Kitabevi, 2016), 40.

¹⁹ Ali Arsin, “Soğuk Savaş’ın Kaynakları ve NATO’nun Kuruluşuna Yol Açan Gelişmeler”, NATO Savunma ve Eğitim Yöneli Sempozyumu, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, no. 133, (1984): 6-7.

Savaş sonrası toplanan barış konferansları Batı ile SSCB arasındaki sorunlara çözüm bulamamıştır. SSCB Dışişleri Bakanı Molotov, 1947 yılında Moskova’da toplanan Dışişleri Bakanları’na Avrupa Ekonomik Toparlanma planına katılmayacaklarını açıklamıştır. Böylece Batı ile SSCB arasında savaş döneminde yürütülen iş birliği yerini tedirginliğe bırakmıştır.²⁰

Diğer taraftan, 1947 yılında hayata geçirilen Truman Doktrini ve Marshall Planı Türkiye-SSCB ilişkilerini derinden etkilemiştir. Başkan Truman, Türkiye ile Yunanistan’a yardım sağlanabilmesi amacıyla, 12 Mart 1947 tarihinde Senato ve Temsilciler Meclisi’nin ortak oturumunda, müteakiben “*Truman Doktrini*” olarak adlandırılacak bir konuşma yapmıştır.²¹ Truman, Türkiye ile Yunanistan’a toplam 400 milyon dolar yardım sağlanması (Yunanistan’a 300 milyon, Türkiye’ye 100 milyon), bu ülkelere isteklerine göre askerî ve sivil personel gönderilmesi, ülkelerin personelinin ABD’de yetiştirilmesinin önünün açılması izinlerinin verilmesini Kongre’den istemiştir.²² Truman’ın istekleri doğrultusunda hazırlanan “*Yunanistan ve Türkiye’ye Yardım Kanunu*” 22 Nisan 1947 tarihinde Senato,²³ 9 Mayıs 1947 tarihinde Temsilciler Meclisi’nde kabul edilmiş,²⁴ 22 Mayıs 1947 tarihinde ise Truman’ın onayı ile yürürlüğe girmiştir.²⁵ Truman Doktrini’ni ile Türkiye’nin SSCB’ye karşı güçlü bir blokta yerini alması kesinleşmiştir. SSCB, doktrinin açıklanması sonrasında Türkiye’yi ABD’nin himayesine girmekle suçlamış, Türkiye ise bunu kabul etmemiş ve güvenliğini garanti altına almak amacıyla ittifakların içerisinde yer alabileceğini açıklamıştır.²⁶

ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, 5 Haziran 1947 tarihinde Harvard Üniversitesi’nde Avrupa’nın kalkınmasına yönelik tasarladıkları planı bir nutuk ile dünyaya ilan etmiştir. Buna göre, Avrupa ülkeleri öncelikle birlikte ekonomik açıdan iş birliğine gitmeliler ve noksanlarını gidermelidirler. İş birliği sonrasında açık ortaya çıkması hâlinde, ABD bu açığın kapatılması için yardım etmeli, öncesinde ise bir iş birliği programı hazırlanmalıdır.²⁷ Bu plan, “*Marshall Planı*” veya “*Marshall Yardımı*” olarak tanımlanmış²⁸ ve Truman Doktrini’nin pekiştiricisi olarak tarihteki yerini almıştır.²⁹ Marshall Planı, iki düşünce üzerine inşa edilmiştir. Bunlar; Avrupa’da yer alan ülkelerin İkinci Dünya Savaşı’nı takiben karşı karşıya kaldıkları enerji darboğazından kurtulmalarına yardımcı olmak, savaşın harap ettiği ekonomik ve sosyal yapıların yeniden inşasını sağlamaktır.³⁰

Aralarında Türkiye’nin de bulunduğu toplam on altı Avrupa ülkesi 12 Temmuz 1947 tarihinde Paris’te toplanarak Marshall Planı’nı görüşmüşlerdir.³¹ Katılan ülkelerin temsilcilerinden oluşturulan Avrupa İş Birliği Komitesi, 22 Eylül 1947 tarihinde Avrupa Ekonomik Kalkınma Programı’nı hazırlayarak ABD Dışişleri Bakanlığı’na sunmuştur.³² Kalkınma programı üzerine ABD, 3 Nisan 1948

²⁰ Fahir Armaoğlu, “Sovyet-Amerikan Münasebetlerinin Üç Yılı (1945-1948)”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* IV, no. 3-4, (1949): 414-417.

²¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. (İstanbul: Alkım Yayınevi, 2010), 152; Mehmet Gönlübol ve Haluk Ülman, “Türk Dış Politikasının Yirmi Yılı (1945-1965)”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* XXI, no. 1 (Mart 1966): 143-182; Birleşik Devletler Başkanı’nın Yunanistan ve Türkiye’ye Yapılacak Yardım Hakkındaki Kongreye Mesajı (12 Mart 1947-Truman Doktrini) için bkz., *Yunanistan ve Türkiye’ye Yapılacak Yardım Hakkında Kanun, Amerika-Türk Yardım Programı (22 Mayıs 1947)*. (1948), 14-21.

²² *Cumhuriyet*, “Truman’ın Tarihi Nutku”, (13 Mart 1947), 1, 3; Coşkun Topal, “Soğuk Savaşın İlk Yıllarında Türkiye-ABD İlişkilerinde Ekonomik Yardımların Etkisi”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2013): 116; Levent Kalyon, “Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 6, no. 11 (1 Nisan 2010): 10.

²³ *Cumhuriyet*, “Amerikan Ayanı Yardımı Kabul Etti”, (23 Nisan 1947), 1, 3.

²⁴ *Cumhuriyet*, “Yardım Projesi Dün Kabul Edildi”, (10 Mayıs 1947), 1, 3.

²⁵ *Cumhuriyet*, “Yardım Tasarısı”, (22 Mayıs 1947), 1; Nadir Nadi, “Hayırlı Olsun”, *Cumhuriyet* (24 Mayıs 1947), 1; Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*, 44; Bkz., *Yunanistan ve Türkiye’ye Yapılacak Yardım*, 22-27.

²⁶ Mehmet Gönlübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973)*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1974), 423.

²⁷ *Vatan*, (6 Haziran 1947), 1; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt I-II, (1914-1995)*. (Ankara: Alkım Yayınevi, 2004), 443-444; Tolga Tören, *Yeniden Yapılanan Dünya Ekonomisinde Marshall Planı ve Türkiye Uygulaması*. (İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2007), 8.

²⁸ Çetin Yetkin, *Karşı Devrim 1945-1950*. (İstanbul: Otopsi Yayınevi, 2003), 366.

²⁹ Türkkaya Ataöv, *Amerika, NATO ve Türkiye*. (Ankara: Aydınlik Yayınları, 1969), 122.

³⁰ Metin Yılmaz, “Marshall Yardımı ve Türk Silahlı Kuvvetleri”, (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000), 92-93; Cüneyt Akalın, *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye-1 Olaylar-Belgeler (1945-1952)*. (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003), 124.

³¹ *Aydın Tarihi*, No: 170, (Ocak 1948), 91; Orhan Oğuz, *Marshall Planı (Konferans)*, (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1966), 5.

³² *Aydın Tarihi*, No: 166, (Eylül 1947), 122-127.

tarihinde Dış Yardım Kanunu'nu çıkarmıştır.³³ ABD, bu Kanun'a dayanarak ilk yıl için on altılara, 6 milyar dolarlık bir ekonomik yardım yapmıştır. Bu yardımlar daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Türkiye de bu Kanun'dan faydalanabilmek amacıyla, 4 Temmuz 1948 tarihinde anlaşmayı Ankara'da imzalamış ve yardım almaya başlamıştır.³⁴

SSCB'nin yayılmacılığı karşısında, ABD'nin Truman Doktrini ile Marshall Planı'nı uygulamaya sokması sonucunda, "Komünizm İdeolojisi"ni gerçekleştirmek için yayılcı faaliyetlerini hızlandıran SSCB; Fransa, İtalya, Romanya, Polonya, Macaristan, Yugoslavya, Bulgaristan ve Çekoslovakya komünist partilerinin başkanları ile 5 Ekim 1947 tarihinde Polonya'da bir araya gelerek Komintern'in yerini alan Kominform'u, NATO'nun kurulmasının akabinde de Varşova Paktı'nı kurmuşlardır.³⁵ Kominform'un amacı; ABD'nin temsil ettiği emperyalizme karşı mücadele edilmesi, bütün dünyayı çevreleyecek bir SSCB'nin kurulması, ilaveten onların yok edilmesi şeklinde belirtilmiştir. Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için sömürgelerin bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesine, köylüler arasında propaganda ve proleter hareketlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Kominform'un kurulması dünyayı iki bloğa ayırmıştır.³⁶

SSCB, savaş sonunda işgal ettiği bölgelerden çıkmamış, 1947-1948 yıllarında Doğu Almanya, Polonya, Macaristan, Arnavutluk, Romanya ve Bulgaristan'ı bağılı birer uydu ülke hâline getirmiştir. BM'in ikazlarına rağmen SSCB orduları, İran'ın kuzeyini terk etmemiş, Tebriz'de Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti ve Mehabad'da Bağımsız Kürt Cumhuriyeti kurulmasının önünü açmıştır. Ayrıca, SSCB'nin Türkiye'ye yönelik baskıları sürmüş, Yunanistan'da süren iç savaş komünist müdahaleler ile şiddetlenmiştir. SSCB'nin Orta Doğu ve Avrupa'da süregelen yayılmacılığı, Asya'da Kuzey Kore ve Mançurya'nın işgali ile devam etmiştir.³⁷

Bu dönemde, ABD nükleer güce sahip olmasına karşın topyekün bir savaş yaşanması ihtimali düşünülmemiştir. Batı Avrupa, hem bir ittifakta yer almaya çalışmakta, hem de ABD'nin muhtemel SSCB saldırısına karşı sessizliğini sürdürmesinden endişelenmektedir. Bundan dolayı Batı Avrupa, ABD'yi savunma ittifakı kurarak yanına çekmeyi istemiştir. Ancak savaş sonrası kurulan BM Teşkilatı'na barışın korunması konusunda ümit bağlayan ABD, Avrupa'nın içinde olduğu sorunlara doğrudan karışmayı menfaatleri açısından düşünmeyerek savunma ittifakına katılmamış ve Batı Avrupa ülkelerine savunmalarını kendi kendilerine yapmalarını tavsiye etmiştir.³⁸

Böylesi bir ortamda Batı Avrupa ülkelerinin kendi aralarında teşkilat oluşturmaktan başka bir seçeneği kalmamıştır. Çünkü SSCB karşısında Avrupa'nın güvenliğini karuyacak bir teşkilat veya ittifak bulunmamaktadır. Avrupa'da birleşmeye yönelik ilk adım Fransa ve İngiltere tarafından, Almanya'nın saldırı gerçekleştirme olasılığı karşısında 4 Mart 1947 tarihinde Dunkirk Antlaşması imzalanarak atılmıştır.³⁹ İngiltere Dışişleri Bakanı Bevin, 22 Ocak 1948 tarihinde Dunkirk Antlaşması'na benzeyen "Batı Avrupa Birliği"nin kurulmasını önermiştir.⁴⁰

³³ Ayşegül Sever, *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu (1945-1958)*, (İstanbul: Boyut Yayınları, 1997), 54-55; Vehbi Bengil, "Amerikan Yardımı", *Siyasi İlimler Mecmuası* 24, no. 287 (Şubat 1955): 400.

³⁴ Fahir Armaoğlu, *Belgelerle Türk Amerikan Münasebetleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991), 168; Haluk Ülman, *Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri: 1939-1947*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1961), 119-121.

³⁵ SSCB yayılmacılığı için bkz., *NATO Bilgiler ve Belgeler*. Hazırlayan NATO Enformasyon Servisi, (Brüksel: 1971), 15.

³⁶ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1980*. Cilt II, 2. Baskı, (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1983), 437.

³⁷ Yusuf Sarımay, *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi*. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988), 72.

³⁸ Mehmet Gönlübol ve Haluk Ülman, "1945-1965 Dönemi", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973)*, Editör Komisyon, Cilt I, (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982), 143-182.

³⁹ Dunkirk Antlaşması: İngiltere ve Fransa'nın, Avrupa'nın güvenliğini sağlamak amacıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaptıkları ilk ittifak anlaşmasıdır. 4 Mart 1947 tarihinde imzalanan Dunkirk Antlaşması, Almanya'nın yürüttüğü saldırgan politikalar karşısında ve SSCB ile yaşanacak muhtemel çatışmayı ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen sınırlı bir anlaşmadır. Bahse konu iki ülke, sonrasında Benelüks ülkelerine anlaşmaya dâhil olmaları önerisi yapmıştır. Benelüks ülkelerinin, anlaşmanın genişletilmesini istemeleri üzerine Mart 1948'de zaman içerisinde Batı Avrupa Birliği'nin kurulmasını sağlayacak olan Brüksel Antlaşması imzalanmıştır. Bkz., İlke Göçmen, "Dunkirk Antlaşması", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2021), 498.

⁴⁰ Sarımay, *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi*, 73.

Diğer taraftan, 22 Şubat 1948 tarihinde Çekoslovakya’da yaşanan darbe ülkeyi SSCB’nin uydusu hâline getirmiştir. Demokrasinin en önde geldiği ülkede darbenin yankıları büyük olmuştur.⁴¹ Marshall Planı’nın SSCB’yi Doğu Avrupa’dan dışlamak amacı taşıdığını düşünen Stalin, Doğu Avrupa’daki halk iktidarları ile ilişkilerini artırmış, Çekoslovakya’nın Marshall Planı’na girişini veto etmiştir. Çekoslovakya’da yapılan seçimleri komünist partisi kazanmış ve komünistler Hükûmetin denetimini ele geçirmişlerdir. Ardından komünistler Prag’da darbe yaparak iktidara gelmişlerdir.⁴²

Komünistlerle ilişkileri geliştirmek isteyen Çekoslovakya’nın demokratik kişiliğe sahip lideri Cumhurbaşkanı Edvard Benes, 25 Şubat 1948 tarihinde komünistlerin çoğunluğu oluşturduğu yeni bir kabinenin kurulmasını kabul etmiştir. Sonrasında Hükûmetin ve SSCB’nin icraatlarına karşı koyamamayan Benes Cumhurbaşkanlığı görevinden istifa etmiştir. Çekoslovakya, Prag’da yaşanan darbe ve yürürlüğe giren yeni anayasa ile SSCB’nin hakimiyetine girmiştir. Bu olay sonucunda Batı Avrupa’da savunma ve iş birliği düşüncesi güçlenmiş, birleşme ve teşkilatlanma çalışmalarına geçilmiştir.⁴³

Bu gelişmeler ile özellikle savaş sonrasında oluşan siyasi ve ekonomik dengesizlikler ABD ve Batı Avrupa’da endişe yaratmıştır. Bu atmosferde Batılı ülkeler, güvenliklerini sağlamak için bir araya gelerek örgüt kurmaktan başka bir çare bulamamışlar ve Fransa, İngiltere, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg 17 Mart 1948 tarihinde “*Brüksel Antlaşması*”nı imzalamışlardır.⁴⁴ Eylül 1948’de ise SSCB’ye karşı askerî bir örgüt olan “*Batı Birliği Savunma Örgütü’nü (Western Union Defense Organization)*” kurmuşlardır. Yapılan anlaşma gereğince, ülkeler müşterek bir savunma örgütünü oluşturmayı, ekonomik ve kültürel ilişkilerini güçlendirmeyi garanti altına almışlardır. Bu pakt ile, Batılı ülkeler ortak savunmaya yönelik ilk adımı atmışlardır. Ancak ABD’nin bu ittifakta yer almayı, birliği SSCB’nin karşısında bir denge unsuru olmaktan mahrum bırakmıştır.⁴⁵ Anlaşmanın imzalandığı süreçte SSCB tehdidinde en çok maruz kalan Türkiye ve Yunanistan olmasına rağmen, bu ülkeler de anlaşmaya dâhil edilmemiştir.⁴⁶ Türkiye, üye olarak kabul edilmemesine rağmen, yapılmış olan anlaşmayı olumlu karşılamıştır. Dışişleri Bakanı Sadak, anlaşmanın SSCB tehdidi altında olan ülkelerin endişelerini azaltacak mahiyette olduğunu belirtmiştir.⁴⁷

ABD Başkanı Truman, elli yıl sürecek olan Brüksel Antlaşması’nın imzalandığı gün ABD Kongresi’nde şu beyanati vermiştir: “*Hür Avrupa ülkelerinin kendilerini müdafaa etme kararına aynı şekilde bizim onlara yardım etme kararımızdan hiç kimsenin şüphesi olmasın.*”⁴⁸ Böylelikle, başlangıçta NATO’yu kurmaya yaklaşmayan ABD bu teşkilatın kuruluşuna yönelik sinyal vermiştir.

Haziran 1948’de yaşanan diğer olay Berlin Buhranı, SSCB’nin Batılıların Berlin’i terk etmesini sağlamak amacıyla harekete geçmesi üzerine yaşanmıştır.⁴⁹ Savaş sonrası tıpkı Almanya gibi Berlin de işgale uğramış dört bölgeye ayrılmış ve Berlin şehri SSCB’nin işgal alanı içinde kalmıştır. Batılıların ulaşımı SSCB’nin işgal alanından geçirilerek yerine getirilmiştir. Yaşanan bu olay SSCB’nin kendi işgal alanlarındaki hareket serbestisine mani olmuştur.⁵⁰

SSCB, Batı Almanya ile Batı Berlin arasında devam eden ulaşım sınırlamalar getirmiş, bununla da kalmamış Batı Berlin’e verilen elektriği kesmiş ve ulaşımı tamamıyla durdurmuştur. Bunun üzerine ABD, Batı Berlin’de ikamet eden 2 milyon civarında kişinin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla her türlü imkânı sağlayarak, oluşturduğu “*Hava Köprüsü*” ile Batı Berlin’in ihtiyacı olan günlük 3-4 bin ton malzeme taşımıştır.⁵¹ SSCB’nin kuşatmasının ardından ABD, İngiltere ve Fransa Almanya’da bulunan işgal alanlarını birleştirme kararı vermişlerdir. Kurucu Meclis’in 1948 yılının Eylül ayında Bonn’da bir

⁴¹ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1980*, 445.

⁴² Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*, 330-331.

⁴³ Okan Gümüş ve Aziz Sevi, *Ansiklopedik Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. (Ankara: Polat Yayınları, 1996), 144.

⁴⁴ Mehmet Gönülbol ve Haluk Ülman, “Bloklerin Kuruluşu ve Türkiye”, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, 10. Baskı, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014), 224.

⁴⁵ Turgay Merih, *Soğuk Savaş ve Türkiye (1945-1960)*. (Ankara: Ebabil Yayıncılık, 2006), 55; Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*, 339.

⁴⁶ Feridun Cemal Erkin, *Dışişlerinde 34 Yıl, Anılar-Yorumlar*, Cilt I, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987), 267.

⁴⁷ *Cumhuriyet*, “Sadak’ın Londra ve Paris Görüşmeleri”, (21 Mart 1948), 1.

⁴⁸ Lord Ismay, *NATO-İlk Beş Sene (1949-1954)*. Çeviren Suat Bilge, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1956), 9.

⁴⁹ İsmail Soysal, *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye, Olaylar Kronolojisi (1945-1975)*. (İstanbul: İsis Yayınları, 1997), 62; Ali Halil, *Atatürkçü Dış Politika ve NATO ve Türkiye*. (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1968), 110.

⁵⁰ Akalın, *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye-1*, 136.

⁵¹ John Morris Roberts, *Yirminci Yüzyıl Tarihi*. Çeviren Sinem Gül, (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003), 416.

araya gelerek yaptığı çalışmalar sonucunda, Federal Alman Anayasası 23 Mayıs 1949 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Batı Almanya ya da diğer ismiyle Federal Alman Cumhuriyeti kurulmuştur. Öte yandan SSCB, Federal Alman Cumhuriyeti'nin kurulmasına karşılık vererek işgal ettiği bölgelerde 1949 yılının Ekim ayında Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Ayrıca Almanya gibi Berlin de ikiye ayrılmıştır.⁵² Bu süreçler, Batı Avrupa'nın savunmasına yönelik teşkilatlanma ile Kuzey Atlantik Antlaşması'nın görüşmelerine hız kazandırmıştır.

ABD, 1948 yılında SSCB'nin sebep olduğu tehlikeyi fark etmiş, SSCB ile iş birliği yaparak yeni bir barış düzeninin sağlanmasının imkânı kalmadığını anlamıştır. SSCB, barışın gelmesinden çok komünistlerin kontrolüne yeni alanların eklenmesine yönelik mücadeleye girişmiştir. Bu da ABD'nin, SSCB karşısında durdurma (containment) politikası yürütmesine neden olmuştur.⁵³ ABD, SSCB'nin yayılmacılığını durdurmak için yeni önlemler hayata geçirecek ve bu önlemlerin en önemlisi de NATO olacaktır.

ABD, 1823 yılında yürürlüğe koyduğu Monroe Doktrini'nden itibaren Avrupa ile herhangi bir ittifak içerisinde olmamıştır. Fakat Avrupa'da meydana gelen gelişmeleri yakından takip etmiştir. ABD Senatörü Arthur H. Vandenberg, Nisan 1948'de Senato'ya bir tasarı sunarak Cumhurbaşkanı'na güvenliğe ilişkin konularda “*Bölgesel ve diğer ortak anlaşmalara*” katılma yetkisi verilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Kongre barış durumunda ülkenin millî güvenliği söz konusu olduğunda, kıtasının dışı dâhil anlaşmalara katılmak için Hükûmeti yetkilendirmiştir.⁵⁴ Bu karar, askerî bir paktın kurulmasına yönelik ilk işaret olarak değerlendirilmiştir.⁵⁵

Batı Avrupa ülkeleri ve ABD, SSCB tehdidine karşı Atlantik bölgesinde bir güvenlik paktı kurma çabası içine girmiştir. Bu sırada Türk Hükûmeti, ABD ve İngiltere'ye kurmaya çalışılan güvenlik paktında Türkiye'nin olup olmayacağını sormuştur. Türkiye'ye verilen cevap; tasarlanan güvenlik anlaşmasının Kuzey Atlantik bölgesinde bulunan ülkeler ile sınırlı olacağından dolayı Türkiye'nin dâhil edilemeyeceği yönünde olmuştur. Türkiye, 1949 yılı başlarında anlaşmaya katılmayı yeniden talep etmiştir. Bu amaçla, Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak 1949 yılı Şubat ayında destek arayışlarında bulunmak üzere Londra, Paris ve Brüksel'e ziyaret gerçekleştirmiştir. Sadak'ın tüm çabalarına rağmen, Türkiye güvenlik paktına girememiştir. Fakat ABD Dışişleri Bakanı, 13 Mart 1949 tarihinde SSCB saldırılarına karşı Türkiye'yi destekleyeceklerini açıklamıştır.⁵⁶

1949 yılında hızlanan faaliyetler sonucunda, Brüksel Antlaşması (Batı Avrupa Birliği) tarafı ülkelerle, Kanada, Norveç, ABD, Portekiz, İtalya, İzlanda ve Danimarka'nın katılımıyla toplam 12 kurucu ülke tarafından 4 Nisan 1949 tarihinde NATO (North Atlantic Treaty Organization) olarak isimlendirilen Kuzey Atlantik İttifakı kurulmuştur.⁵⁷ Dünyanın en büyük askerî ve siyasi amaç taşıyan örgütünü meydana getiren anlaşma 24 Ağustos 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁵⁸

NATO'nun kuruluşunda İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında oluşan ekonomik yıkımın sebep olduğu güvenlik açığı, SSCB'nin Doğu Avrupa'ya sahip olarak elde ettiği üstünlük ve Batı Avrupa'yı ele geçirme endişesinin doğurduğu hipotezlerden hareket edilmiştir. NATO'nun meydana çıkışında üç sebebin etkisi güçlü olmuştur. Bunların ilki İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı tahribattır. Yaklaşık 50 milyon insanın ölümüyle sonuçlanan İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı siyasal, ekonomik, psikolojik, sosyolojik ve demografik hasarın büyüklüğü başta Avrupa ile dünyanın tamamında kendini

⁵² Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995, 340.

⁵³ Haluk Ülman, “Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler (1923-1968)”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* XXIII, no. 3 (1968): 261.

⁵⁴ Henry Steele Commager, *Documents on American History, 1902-1998*. (New York: Appleton-Century-Crofts, 1949), 736.

⁵⁵ Andre Ribard, *İnsanlığın Tarihi*. Çeviren Erdoğan Başar, (İstanbul: Say Yayınları, 1983), 616.

⁵⁶ Süleyman Ekici ve Abdulkadir Baharçipek, “NATO'ya Üyelik Sürecinde Türkiye ABD İlişkileri”, *Birey ve Toplum Dergisi* VI, no. XI (2016): 153-156.

⁵⁷ Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*. (Ankara: İmge Kitabevi, 1990), 16; Mcghee, *ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu*, 113; İsmay, *NATO-İlk Beş Sene (1949-1954)*, 17; *Cumhuriyet*, “Atlantik Paketi Dün Washington'da İmzalandı”, (5 Nisan 1949), 1; *Cumhuriyet*, “Atlantik Paketi'na Ait Askeri Program”, (7 Nisan 1949), 1.

⁵⁸ Anlaşmanın metni için bkz., İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990) Kesim A (Çok Tarafli Bağlılar)*. Cilt II, 2. Baskı, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000), 409-412; Tekin Erer, *NATO'nun Hür Ufukları*, (İstanbul: Baha Matbaası, 1969), 102.

göstermiş, oluşan hasarın neticeleri ise savaşın tarafında bulunan ülkelerin siyasi, iktisadi ve sosyal sistemini doğrudan şekillendirmiştir.⁵⁹

NATO'nun kurulmasının önünü açan ikinci sebep, SSCB'nin İkinci Dünya Savaşı esnasında Doğu Avrupa'da askerî ve ideolojik yönden yayılarak meydana getirdiği uydular vasıtasıyla Avrupa kıtasında sahip olduğu hakimiyettir.⁶⁰ Üçüncüsü ve en önemlisi ise savaş sonrasında SSCB emperyalizminin kontrolü ele geçirmesi ve yayılarak Batı Avrupa'ya yönelmesi sonucunda asker sayısı dört milyona yaklaşan SSCB ordusu tarafından işgale uğrama korkusu olmuştur.⁶¹

NATO'nun teşkilat yapısına bakıldığında, Kuzey Atlantik Konseyi en yüksek karar alma organı'dır. Konsey kararları, üye ülkelerin temsilcilerinin meydana getirdiği ittifak ile alınmaktadır. Konsey, yılda iki veya üç defa bakanlar, haftada bir defa da daimî temsilciler nezdinde bir araya gelmektedir. Genel Sekreter, konseyin oturumlarına başkanlık etmektedir. Diğer taraftan üye ülkelerden birinin Dışişleri Bakanı her yıl alfabetik sıralamaya göre Konsey Başkanlığını üstlenmektedir.⁶²

Anlaşmanın başlangıcında imzalayan ülkelerin, milletlerin demokratik ilkelerini, kişi hürriyetlerini, hukukun egemenliğine dayanan özgürlüklerini müşterek bir şekilde savunmak ve barış içerisinde güvenliklerini korumak amacıyla bir araya geldikleri belirtilmektedir. Anlaşmanın önem taşıyan 5. maddesine göre; "Kuzey Amerika ya da Avrupa'da bulunan üye ülkelerden herhangi birine karşı girişilecek bir silahlı saldırı tarafların tamamına yapılmış bir saldırı olarak kabul edilecek"tir. Bu durumda taraflar, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliğin tekrar sağlanması için askerî güce başvurulması da dâhil, elzem olan harekâta yalnız veya toplu bir şekilde, diğer üyelerle anlaşmalı olarak anında kalkışmak yoluyla, saldırılan taraf veya taraflara destek çıkmak hususunda mutabakata varmışlardır. Böylelikle NATO, ABD'nin SSCB'yi durdurma stratejisinde önemli bir yer tutmuştur.⁶³

Anlaşmanın 10. maddesi yeni üyelerin katılımına imkân sağlamaktadır. Bu madde kapsamında, Kuzey Atlantik bölgesinin güvenliğine destek verecek ve anlaşmanın prensiplerinin geliştirilmesine katkı sunacak herhangi bir Avrupa ülkesine üyelik için davet yapılabilir. Bu doğrultuda soğuk savaş döneminde, 18 Şubat 1952 tarihinde Türkiye ve Yunanistan, 9 Mayıs 1955 tarihinde Federal Almanya ve 30 Mayıs 1982 tarihinde İspanya NATO üyeliğine alınmış ve üye sayısı 16'ya yükselmiştir. 1 Temmuz 1966 tarihinde Fransa'nın askerî kanattan ayrılmasıyla ittifakın merkezi Paris yerine Brüksel olmuştur. 3-4 Nisan 2009 tarihlerinde Strasburg ve Kehl'de toplanan NATO Zirvesi ile Fransa NATO'nun askerî kanadına yeniden katılmıştır. 14 Ağustos 1974 tarihinde askerî kanattan ayrılan Yunanistan da 20 Ekim 1980 tarihinde geri dönmüştür. Soğuk savaşın ardından ittifak stratejinde değişikliğe gidilmiştir. 12 Mart 1999 tarihinde Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti, 29 Mart 2004 tarihinde Romanya, Slovakya, Bulgaristan, Letonya, Slovenya Estonya ve Litvanya NATO'ya üye olmuşlardır. Nisan 2009'da Hırvatistan ve Arnavutluk'un protokol işlemleri tamamlanarak üye sayısı 28'e yükselmiştir. 2017 yılında Karadağ, 2020 yılında Kuzey Makedonya ve 2023 yılında Finlandiya'nın üye olmasıyla üye sayısı 31'e çıkmıştır. NATO günümüzde 31 üyesine ilave olarak 22 Barış İçin Ortaklık Projesi (BİO), 7 Akdeniz Diyalogu ve 4 İstanbul İş Birliği Girişimi üyesi ülke ile ilişkilerini geliştirerek genişlemeye devam etmektedir.⁶⁴

NATO'nun askerî gücü incelendiğinde SSCB ve 1955 yılında kurulan Varşova Paketi'nden daha zayıf hâlde olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. Ancak objektif bir bakışla iki örgütün askerî gücünün dengede olduğu söylenebilmektedir. Nükleer sahada ABD, NATO içerisinde yaklaşık 7.000 adet nükleer silahını Avrupa için tahsis etmiştir. Fransa ve İngiltere'nin toplam 162 adet nükleer başlıklı füzesi NATO'nun askerî gücüne dâhil edilmiştir. Varşova Paketi'nde tek nükleer silah sahibi SSCB'nin, Avrupa karşısında

⁵⁹ Antony Best, *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. Çeviren Taciser Ulaş Belge, (Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, Eylül 2012), 238.

⁶⁰ J. B. Hoptner, "Soviet Policy In Eastern Europe Since 1945", *Journal of International Affairs* 8, no. 1 (1954): 95-106.

⁶¹ Phillip A. Karber ve Jerald A. Combs, "The United States, NATO, and the Soviet Threat to Western Europe: Military Estimates and Policy Options, 1945-1963", *Diplomatic History* 22, no. 3 (1998): 399.

⁶² Haluk Genger, "NATO", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, (İletişim Yayınları, 1983), 1538; Deniz Kurt, Yavuz Pehlivan ve Erdal Korkmaz, *Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kuvvetleri, Harekât ve Teşkilatlanma Tarihi 1923-1951*. Cilt II, (Ankara: Hava Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, 2020), 287.

⁶³ Duygu Bazoğlu Sezer, "Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası", Hazırlayan İsmail Soysal, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (15-17 Ekim 1997, Sempozyuma Sunulan Tebliğler)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 441-442; Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlantıları (1945-1990)*, 393.

⁶⁴ Arif Bağbaşlıoğlu, "NATO'nun Genişlemesi ve Balkanlar", (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2011), 51; Bernard Lewis, *Ortadoğu*. (Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2003), 341, 382.

yaklaşık 3.500-4.000 adet nükleer başlıklı füzesi yer almaktadır. İki örgüt, konvansiyonel sahada takribi 2.750.000 askerî personelden meydana gelen Kara Kuvvetleri bulundurmaktadır. NATO'nun, Avrupa'da bulunan Kara Kuvvetleri başlısı asker sayısı yaklaşık 250 bin kişi fazladır. Araç ve gereç alanında NATO helikopter, Varşova Paketi ise tank üstünlüğüne sahiptir. Sonuç olarak, askerî yönden NATO ile Varşova Paketi arasında bir denge söz konusudur.⁶⁵

2. Türkiye'nin NATO'ya Üye Olması

Türkiye, ABD'nin önderliğinde teşkil edilen NATO'ya birçok nedenden dolayı üye olmayı istemiştir. Bunların ilki Türkiye, SSCB'nin 1945 yılından itibaren kararlı bir şekilde sürdürdüğü isteklerinin endişesini yaşamıştır. ABD ile Türkiye arasında Truman Doktrini ve Marshall Yardımları vasıtasıyla bir yakınlık oluşsa da, SSCB'nin isteklerinden ortaya çıkan endişe eksilmemiştir. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda izlediği denge politikası, savaşın sonrasında yalnızlık korkusu yaratmıştır. Bundan dolayı Türkiye, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinin meydana getirdiği güvenlik şemsiyesine dâhil olarak yalnızlıktan kurtulacaktır. Bununla da ülkenin savunulması kolay hâle gelecek, Türk ordusunun modernizasyonu gerçekleşecek ve SSCB tehdidinin etkisi azalacaktır.⁶⁶ İkincisi; Türkiye, yürüttüğü çok yönlü dış politika doğrultusunda NATO üyeliğinin önemli bir dönüm noktası olacağını düşünmüştür. Türkiye, 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi'nin kurucu üyesi olarak NATO'ya da katılmasının gerektiğini değerlendirmiştir.⁶⁷

Üçüncü neden olarak Türkiye, NATO'ya girememesi durumunda ABD'den temin edilecek ekonomik ve askerî yardımların azalacağından endişe duymaktadır. Türkiye, NATO'ya katılırsa mevcut yardımlar süreklilik kazanacak ve gerçekleştirilecek yeni yardımlara dâhil olacaktır. Dördüncü sebep, ülke kamuoyunda NATO'ya katılımın gerekli olduğuna inanılmaktadır. Bazı aydınlar, 1946 yılında geçilen çok partili dönemin başarılı bir şekilde devam etmesi için Türkiye'nin, demokratik Avrupa ülkeleriyle beraber NATO içinde bulunmasının gerektiğini düşünmektedir. Aydınlar göre, NATO üyesi olunmadığı takdirde, Türkiye çok partili siyasi hayatı erteleyerek demokrasiye sekteye uğratabilirdi.⁶⁸

Türkiye, ABD ve Batı Avrupa ile olan ilişkilerini NATO'nun temelini oluşturacağı sağlam bir zemine oturtmayı amaçlamış, NATO'ya dâhil olunmasının sosyo-ekonomik gelişimi ve ordunun modernizasyonuna yönelik gereken Batı yardımını kolaylaştıracağını düşünmüştür.⁶⁹ Sonuç olarak, SSCB tehdidi karşısında güvenlik endişesinden dolayı dengeleyici olarak ABD'nin tercih edilmesi, iktisadi ve askerî yardımlara ihtiyaç duyulması, Batıya dönük politika yürütülmesi, Türkiye-ABD ilişkilerinin ilerlemesine katkıda bulunan faktörleri oluşturmuş ve Türkiye'nin NATO üyeliğine etkide bulunmuştur.

Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, NATO'nun kuruluşunun akabinde 13 Nisan 1949 tarihinde ABD Başkanı Truman ve meslektaşı Acheson'la bir görüşme gerçekleştirmiştir. Sadak, Batılıların Türk yetkililerle 1948 yılı sonbaharında yaptıkları görüşmelerde, bahse konu ittifakın sadece Kuzey Atlantik bölgesini kapsamına alacağını dile getirdiklerini, Türkiye'nin benzer nitelikleri taşıyan bir paktın Akdeniz ülkelerine yönelik olarak da gerçekleştirileceğine inandırıldığını, gelinen aşamada İtalya ve Cezayir'de bulunan Fransa'ya ait toprakların pakta katılmasının, paktın Kuzey Atlantik bölgesini kapsadığı savını yok etmesinin yanı sıra Akdeniz Paketi projesinin gerçekleşme ihtimalini ortadan kaldırdığını ifade etmiştir. Bu durumda Türkiye'de ortaya çıkan endişe: “*Acaba ABD Türkiye'nin bağımsızlığının ve bütünlüğünün korunmasına eskisi kadar önem veriyor mu?*” satırlarıyla özetlenebilir bir hâl almıştır.⁷⁰

⁶⁵ Gerger, “NATO”, 1539.

⁶⁶ Ayşe Erkmen, “Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17, no. 2 (2020): 1030; Çelik, “Tarihsel Süreç İçerisinde”, 100.

⁶⁷ Çağrı Erhan, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Editör Baskın Oran, Cilt 1, 23. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 543; Haluk Ülman, “NATO ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 22, no. 4 (1967): 148-149.

⁶⁸ Nevin Balta, *Türkiye'nin Dış Politikası 1950-1980*. (Ankara: Lazer Yayınları, 2005), 33; Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*, 96-102; Erhan, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, 543.

⁶⁹ Nasuh Uslu, *Çatlak İttifak: 1947'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri*. (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016), 76.

⁷⁰ Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*, 68; Mcghee, *ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu*, 114.

Türkiye'nin NATO'ya dâhil edilmemesi basında tepki oluşturmuştur. Abidin Daver, *Cumhuriyet*'te kaleme aldığı makalesinde:⁷¹

“... Bugünkü şartlar altında, bir Bolşevik tecavüzü göz önüne alındığı takdirde, en mühim stratejik istikametlerden biri ve belki birincisinin, Türkiye ve Yunanistan üzerinden geçerek Akdeniz'e inen yol olduğuna şüphe yoktur. Batılı müttefikler bir ittifak antlaşmasıyla Kuzey ve Batı taarruz istikametini kapadıkları fakat Akdeniz yolunu açık bıraktıkları takdirde, Sovyet Rusya'nın bu açık yolu tercih ve bilhassa Türkiye'yi daha ziyade tazyik ve tehdit etmesi gayet tabiidir. Buna karşı alınacak tedbir ya Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya Yunanistan ve Türkiye'nin iştirak edecekleri bir Akdeniz savunma paktı vücuda getirmek ya da bir beyanname ile Türkiye ve Yunanistan'ın istiklallerini garanti etmektir.”

satırlarına yer vermiştir.

Türkiye, meydana gelen bu olayın üzüntüsünü yaşarken 10 Avrupa ülkesi⁷² tarafından, 5 Mayıs 1949 tarihinde kurulan Avrupa Konseyi'ne de alınmayarak ikinci defa hayal kırıklığı yaşamıştır.⁷³ Türkiye'nin yalnızca Avrupa ülkeleri arasında teşkil edilen bu kuruluşa da alınmaması toplumda tepkiler yaratmıştır.⁷⁴

Sadak, 15 Mayıs 1949 tarihinde TBMM'de bir beyanat vererek, ABD'ye Türkiye'yi pakta sokmalarını talep etmek için gitmediğini ifade etmiştir. Devamında Afyon Milletvekili Sadık Aldoğan, ABD'ye gidiş maksadı ile izlenen politikanın kapsamını öğrenmek istemiştir. Sadak yanıt olarak yaptığı açıklamada:⁷⁵ “Dış siyasetimizin temeli Atatürk'ün koyduğu Yurtta sulh, cihanda sulh veczesidir. Dış siyasetimizin esası milletlerin hürriyet ve istiklallerine riayetkâr olan devletler ile aynı safta bulunmaktır. Şuan ki dış siyasetimiz, demokrasi, istiklal ve hürriyet safında bulunan milletlerin ve insanların hak ve hürriyetleri için mücadele eden büyük demokrasi safındaki devletler ile beraber bulunmaktır.”

satırlarına yer vermiştir.

Türkiye'nin gösterdiği tepkiler kısa zamanda sonuç vermiş ve 8 Ağustos 1949 tarihinde Avrupa Konseyi'nin Strasburg'da gerçekleştirilen toplantısında, Türkiye, Yunanistan ve İzlanda ile birlikte Avrupa Konseyi'ne davet edilmiştir. TBMM'de 7382 sayılı Kanun'un 12 Aralık 1949 tarihinde onaylanması ile Türkiye Avrupa Konseyi'ne girmiştir.⁷⁶ Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi sayılarak konseye alınması ülkede memnuniyet yaratmıştır.⁷⁷ Türkiye, örgütün kurucu üyesi olmak isteğini iletmiş, fakat hazırlık faaliyetleri sona ermesine rağmen herhangi bir çağrı yapılmamıştır.⁷⁸

Muhalefette yer alan Demokrat Parti (DP), Türkiye'nin NATO'ya üye olmasını güvenlik boyutunun yanı sıra Batı ile ilişkilerin ilerletilmesi bakımından zorunluluk olarak görmüştür. Bundan dolayı iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) Türkiye'yi “*Batılı Demokratik Cephenin*” dışında bırakma konusunda eleştirmiştir.⁷⁹ Türkiye, Aralık 1949'da NATO'ya kabul edilmesi amacıyla ABD nezdinde girişimde bulunmuş, fakat olumlu cevap alamamıştır. Amerikan Akdeniz Filosu başlısı bazı gemilerin, 1950 yılı Mart ayında İstanbul ve İzmir limanlarına ziyarette bulunması, Türkiye'yi NATO'ya girme konusunda yeniden umutlandırmıştır. Türk Hükûmeti, 11 Mayıs 1950 tarihinde NATO teşkilatına doğrudan ilk kez üyelik başvurusu yapmıştır. Fakat, bu başvuruyu İtalya haricinde diğer

⁷¹ Abidin Daver, “Atlantik Paktının Tekâmülüne Doğru”, *Cumhuriyet* (11 Mart 1949), 1-3.

⁷² Bu Ülkeler: Fransa, İngiltere, Belçika, İtalya, Hollanda, Danimarka, İsveç, İrlanda, Norveç, Lüksemburg.

⁷³ Anlaşmanın metni için bkz., Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990)*, 329-388; Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupa Birliği Müesseseleri ve Türkiye”, *Ulus* (8 Mayıs 1949), 1.

⁷⁴ Doğan Avcıoğlu, *Millî Kurtuluş Tarihi, 1938'den 1995'e*. Cilt 4, (İstanbul: Tekin Yayınevi, 1978), 1609.

⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt 19, Toplantı: 3, 84. Birleşim, (11 Mayıs 1949), 304, 307-309.

⁷⁶ İsmail Efe, “NATO'ya Üyelik Sürecinde Türkiye-ABD İlişkileri ve Türk Kamuoyundaki Akisleri”, *History Studies Dergisi* 2, no. 11 (Nisan 2019): 610; Metin Toker, *DP'nin Altın Yılları (1950-1954)*, (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990), 88.

⁷⁷ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*. 4. Baskı, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995), 669; Gönülbul ve Ülman, “Blokların Kuruluşu ve Türkiye”, 226; Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990)*, 309.

⁷⁸ Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*. Genişletilmiş 2. Baskı, (Ankara: METU Press.-ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, 2001), 10.

⁷⁹ Yusuf Sarımay, “Türkiye'nin NATO'ya Girişi ve Türk Dış Politikasına Etkileri (1952-1990)”. *Onuncu Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri (20-22 Nisan 2005-İstanbul)*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006): 48; Çelik, “Tarihsel Süreç İçerisinde”, 101.

ülkeler reddetmiştir.⁸⁰ Batı Avrupa'da bulunan ülkeler ve Kanada üye olunmasını istememişlerdir. Türkiye'nin üyeliğini reddeden ülkeler, SSCB'nin buna kesinlikle karşı çıkacağı ve savaşa neden olacağı endişesi taşımışlardır.⁸¹ ABD tarafı üyeliğe ilişkin ısrarda bulunmamıştır. Çünkü paktın Doğu Akdeniz'e kadar genişleyecek olmasını kendi kamuoyuna açıklayamayacağını düşünmüştür.⁸²

İngiltere, SSCB'nin Orta Doğu üzerindeki emellerini kendisi için büyük bir tehlike ve tehdit olarak görmüş, Türkiye'nin NATO'ya alınmasına karşı en büyük itirazı yapan ülke olmuştur. İngiltere, Türkiye'nin Orta Doğu'nun savunmasına yönelik tesis edilecek bir kuruluşa dâhil olmasını ve bu bölgedeki İngiliz birlikleriyle birlikte görev ifa etmesi gerektiği yönündeki fikrini ısrarlı bir şekilde sürdürmüştür.⁸³ İngiltere, Türk ordusunu NATO'dan ziyade iki ülke arasında oluşturulacak bir ittifak yoluyla Orta Doğu'daki çıkarlarının korunmasında kullanmak istemiştir. Türkiye, ABD'nin desteğini almadan Orta Doğu'da İngiltere ile iş birliğine girmeye sıcak bakmamıştır. Sonuç olarak, güvenliğini sağlamakta kararlılık gösteren Türkiye, Orta Doğu savunma sistemine girmeyi kabul etmiş, ABD'nin de katıldığı bir ittifak olan NATO'ya üyelikte ısrarından vazgeçmemiştir.⁸⁴ Üyelik girişimleri, 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda iktidara gelen DP ile devam etmiştir.⁸⁵

Bu dönemde, Türkiye'de dış politikanın yanı sıra iç politikada da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler DP'nin zaferi ile sonuçlanmış, 27 yıldan beri süren CHP iktidarı son bulmuş ve çok partili siyasi hayat düzeni geri dönülemeyecek bir biçimde yerini sağlamlaştırmıştır. Seçim sonuçlarına göre, DP mecliste 408 milletvekili elde etmiştir. Seçime katılım %88.88 olarak yüksek bir oranda gerçekleşmiştir.⁸⁶

DP'nin dış politikası, CHP'nin izlediği politikalar doğrultusunda şekillenmiştir. DP, muhalefette iken Truman Doktrini doğrultusunda hayata geçirilen yardımlara ve Marshall Planı gereğince yapılan iktisadi iş birliği anlaşmasına olumlu yaklaşarak ABD ile iş birliğini benimseyen CHP'nin dış politika anlayışına destek olduğunu kanıtlamıştır. Celal Bayar'ın 22 Mayıs 1950 tarihinde Cumhurbaşkanı seçilmesini takiben ziyaret eden İsmet İnönü'yü iade-i ziyaret kapsamında ziyaret eden Bayar'ın ikili görüşmesinde dış politikada Türkiye'nin güvenliğinin sağlanması amacıyla NATO'ya girmesinin gerektiği konusunda fikir birliği oluşmuştur. Cumhurbaşkanı Bayar, İnönü ile gerçekleşen görüşmenin ardından Çankaya'da Bakanlar Kurulu'nu toplamış, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den sonra konuşan Başbakan Adnan Menderes, Türkiye'nin halk iradesine dayalı olarak yönetilen bir ülke olmasından hareketle demokrasi cephesinde yer alan ülkelerin Türkiye'nin NATO üyeliğini onaylamaları gerektiğini dile getirmiş ve NATO üyeliği girişimlerinin yenilenmesi kararlaştırılmıştır.⁸⁷

Menderes'in konuşmasına göre, DP yürüttüğü dış politika anlayışında köklü bir değişiklik yapmayı düşünmemiştir.⁸⁸ Menderes'in bu fikrini destekleyen Köprülü, "*Son seçimler ışığında İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Batıya yönelen dış politikamız, bu yönde daha enerjik bir biçim alacaktır.*" demiştir.⁸⁹ DP, NATO'ya girme çabalarını daha da hızlandırmış,⁹⁰ 22 Mayıs 1950 tarihinde toplanan Bakanlar Kurulu'nda da NATO'ya girme amacıyla yapılan çalışmaların hızlandırılması ve bütün yöntemlerin denenmesi kararı alınmıştır.⁹¹

Kuzey Kore'nin 25 Haziran 1950 tarihinde Güney Kore'ye saldırması üzerine Kore Savaşı patlak vermiş ve ABD BM'i harekete geçirmiştir. Oluşturulan BM gücü, ABD'li General MacArthur

⁸⁰ Erol Mütercimler ve Mim Kemal Öke, *Düşler ve Entrikalar: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. (İstanbul: Alfa Yayınları, 2004), 85; Efe, "NATO'ya Üyelik Sürecinde", 610.

⁸¹ Sedef Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası", *Atatürk Yolu Dergisi* 11, no. 41 (2008): 39; Sarınoy, *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi*, 93; Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, 734.

⁸² Ülman, "NATO ve Türkiye", 149.

⁸³ Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı", 39.

⁸⁴ Efe, "NATO'ya Üyelik Sürecinde", 611.

⁸⁵ Nuri Karakaş, *Türk Amerikan Siyasi İlişkileri*. (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2013), 372.

⁸⁶ Mim Kemal Öke, *Umutulan Savaş'ın Kronolojisi Kore, 1950-1953*. (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990), 57.

⁸⁷ Karakaş, *Türk Amerikan Siyasi İlişkileri*, 372.

⁸⁸ Bağcı, *Türk Dış Politikasında*, 14.

⁸⁹ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*. (İstanbul: Hil Yayınevi, 2010), 499.

⁹⁰ Ahmed Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922-1971)*, Cilt II, (İstanbul: Pera Turizm, 1997), 1536; Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1969), 74-75.

⁹¹ İsmet Bozdağ, *Bilinmeyen Yönleriyle Celal Bayar, Türk Milletine Vasiyet*, (İstanbul: Emre Yayınları, 2005), 151; Efe, "NATO'ya Üyelik Sürecinde", 611.

komutasında Kore'ye gönderilmiştir.⁹² 25 Temmuz 1950 tarihinde Bakanlar Kurulu Güney Kore'ye askerî birlik gönderilmesine karar vermiştir.⁹³ Bu çerçevede Genelkurmay Başkanlığı 4.500 askerden meydana gelen bir tugayı görevlendirmiştir.⁹⁴ Genelkurmay Başkanlığı'nın 03 Ağustos 1950 tarihli emri gereğince teşkilat yapısı hazırlanan tugay, "*Birleşmiş Milletler Türk Silahlı Kuvvetleri Tugayı*" olarak adlandırılmıştır.⁹⁵ Genelkurmay 2. Başkanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın emirleri doğrultusunda 9'uncu Kolordu sorumluluk alanında iki adet piyade ve bir adet topçu alayından oluşan bir tugay teşkil edileceği bildirilmiştir.⁹⁶ Tugay Komutanlığı'na Tuğgeneral Tahsin Yazıcı ve Piyade Alay Komutanlığı'na Albay Celal Dora getirilmiştir. Toplam 5.090 kişiden oluşturulan tugay⁹⁷ İskenderun Limanı'ndan hareket ederek Pusan Limanı'na ulaşmıştır.⁹⁸

DP'nin iktidara yeni gelmesine rağmen verdiği bu karar cesurca bir karar olarak nitelendirilmiştir. Türkiye, kurulduğu günden bu yana ilk defa savaşa girmekte ve asker gönderilen ülkenin ismi insanlarımızın çoğunluğu tarafından bilinmemektedir. Aynı zamanda Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesinin sebebi bir tehdit olmasından çok, BM'in üyesi olarak üstlendiği taahhütleri ifa etmek ve dünyadaki barışın korunmasına yardımcı olmaktır.⁹⁹

Cumhurbaşkanı Bayar da anılarında, Kore Savaşı'na asker gönderilmesi kararının NATO üyesi olmak için değil, BM'ye bağlılığımızı göstermek için alındığını ifade etmiştir. Türkiye'nin NATO'ya üye olunması isteği olmasa bile Kore Savaşı'na asker gönderileceğini belirtmiştir. Fakat, Kore Savaşı'na katılmamızın NATO'ya girişimize etkide bulunmuş olabileceğini de kabul etmiştir.¹⁰⁰ Başbakan Menderes ise Türkiye'nin asker gönderme kararı almasını, bir sorumluluğun yerine getirilmesi olarak değerlendirdiğini, bir davete uymanın her büyük ülkenin görevi olduğunu söylemiştir.¹⁰¹

Türkiye'nin dış politika anlayışı kapsamında alınan bu karar, iç politika alanında TBMM'de ve kamuoyunda uzun süre tartışma konusu olmuştur. Böylesi hayati önemi haiz kararın muhalefette yer alan CHP'ye sorulmaması ve TBMM'de fikir alışverişi yapılmadan alınması, hararetli tartışmalara ve Başbakanın gensoru istenmesine yol açmıştır. Bu karara muhalefet gensoru vermiş olmasına karşın TBMM oy çokluğu ile Hükümetin kararını onaylamıştır.¹⁰² Kore Savaşı, Türkiye'nin kayıplarının ağır olmasına karşın NATO üyeliğinin önünü açmış ve savaş 1953 yılında tarafların imzaladığı ateşkes anlaşmasıyla son bulmuştur.

DP Hükümeti, 1 Ağustos 1950 tarihinde NATO üyeliği için ikinci başvurusunu yapmıştır. Hükümetin gösterdiği tüm çabalara karşın, 15-18 Eylül 1950 tarihleri arasında icra edilen Kuzey Atlantik Paktı Bakanlar Konseyi'nin 22 Eylül 1950 tarihli açıklamasında bahse konu başvuruya olumsuz yanıt verilmiştir. Türkiye'nin yanı sıra Yunanistan da reddedilmiştir.¹⁰³

Başvuruların kabul görmemesinin arka planında, ABD'nin hazırladığı ve iki ülkenin de üyeliğinin kabul edilmesinin ittifakın gelişimine menfi yönde etkide bulunacağını ifade eden raporun rolü önemli olmuştur. Söz konusu rapora göre; Türkiye ve Yunanistan'a NATO üyeliğinden ziyade Akdeniz Paktı'nın kurulmasına yönelik müşterek çalışma önerilmiştir. Bakanlar Konseyi, iki ülkeye "*Akdeniz'in Savunulması İçin Gerekli Planlama İşlerine*." katılım teklif etmiştir.¹⁰⁴ 4 Ekim 1950 tarihinde

⁹² Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995, 347.

⁹³ *Milliyet*, "Hükümetin Beklenmeyen Kararı", (26 Temmuz 1950), 1; *Cumhuriyet*, "Kore'de Hizmet Etmek Üzere BM Emrine Asker Veriyoruz", (26 Temmuz 1950), 1; A. Naci Karacan, "Hükümet Kararında İsbet Etmiştir", *Milliyet*, (27 Temmuz 1950), 5.

⁹⁴ MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE), "Kore Harbi Kataloğu (KHK)" / Kutu: 1 / Gömlek: 41 / Belge Nu.: 41 (3), 15.07.1950.

⁹⁵ ATASE, KHK / K: 1 / G: 41 / B: 41 (1-2), 03.08.1950.

⁹⁶ ATASE, KHK / K: 3 / G: 96 / B: 96 (1), 20.09.1950.

⁹⁷ Celal Dora, *Kore Savaşı'nda Türkler 1950-1951*. (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1963), 8; Turhan Seçer, *Kore Savaşı'nın Bilinmeyenleri*. (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2008), 37.

⁹⁸ ATASE, KH / K: 2 / G: 20 / B: 20 (1-2-3), 19-21.09.1950.

⁹⁹ Rıfıkı Salim Burçak, *On Yılın Anıları 1950-1960*. (Ankara: Nurol Matbaacılık, 1998), 62.

¹⁰⁰ Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, Derleyen İsmet Bozdağ, (İstanbul: Truva Yayınları, 2010), 180.

¹⁰¹ *Son Telgraf*, (2 Ağustos 1950), 1.

¹⁰² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX, Cilt 3, 195; *Son Telgraf*, "Prof. Fuat Başgil'in İddialarına Rağmen Asker Sevki Kararı Anayasaya Aykırıdır", (3 Ağustos 1950), 1.

¹⁰³ Faruk Sönmezoğlu, 2. *Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*, (İstanbul: Der Yayınları, 2006), 45; Caner Sancaktar, "Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikasına Marksist Yaklaşım", *Bilge Strateji Dergisi* 2, no. 5 (Güz 2011): 32; Çelik, "Tarihsel Süreç İçerisinde", 101.

¹⁰⁴ İbrahim Bozkurt, "Türk Kamuoyunda Amerika İmgesi 1945-1980", (Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2008), 45.

gerçekleştirilen açıklamalarda davetin kabul edildiği belirtilmiştir. Böylece Türkiye, NATO'nun askerî teşkilatının Akdeniz'in savunulmasına ilişkin faaliyetlerine katılım sağlamış olmaktadır. Türkiye'nin katılımı, ilerleyen zamanlarda İngiltere ile ABD'nin de birlikte yer alacağı Akdeniz Paketi'nin hayata geçirilmesi ihtimalini güçlendirmiştir.¹⁰⁵

ABD, 1951 yılından başlayarak askerî stratejisini değiştirmiştir. Başkan Truman'ın isteği ile, General Eisenhower'ın Atlantik Paketi Ordusu'nun başına geçmesini takiben değişiklikler kendini göstermiştir. ABD, bu değişime bağlı olarak dünya şartlarında da yaşanan değişim ve millî menfaatleri gereğince, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paketi'ne dâhil olmasına sıcak yaklaşmıştır.¹⁰⁶

Cumhurbaşkanı Bayar, Türkiye'nin NATO'ya girmesi için inisiyatifi ele almış,¹⁰⁷ NATO'ya giriş sürecinde her türlü adımda aktif rol üstlenmiştir. Bayar'ın, 11 Ocak 1951 tarihinde ABD'nin Ankara Büyükelçisi Mc. Ghee'ye verdiği beyanatında:

“Türk ordusu iyi teçhiz edildiği zaman Türk askerî mükemmel bir muhariptir. Marshall Planı ve Truman Doktrini kanalıyla bize yardım etmeye ordumuzu güçlendirmeye çağın donatım imkânları çizgisine getirmeye, savaş gücümüzü artırmaya çalışıyorsunuz. Dünya ikiye bölünmüş, bloklar yerini almışlar. Biz bu bloklardan birinin silah yardımını kabul etmişiz. Bu ne demektir? Mukabil bloğa karşı bizi hazırlıyorsunuz. Fakat kendisine karşı silahlandığımız blok bize müdahalede bulunursa verilmiş bir teminatımız yoktur. Memleketimizi hem karşı bloğun husumetine maruz bırakmak, hem de birlikte hareket etmek istediğimiz bloğun teminatından mahrum olmak, Türkiye'nin razı olacağı bir durum değildir. Memleketimizin mukadderatını açıkta bırakamam.”

satırları yer almıştır. Bayar, konuşmasının içinde Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Truman Doktrini ve Marshall Yardımları'nı alarak ve BM'in çağrısı doğrultusunda 25 Temmuz 1950 tarihinde Kore'ye asker göndererek Batıya yüzünü döndüğünü ve Batının SSCB karşısında yer alan Türkiye'nin güvenliğini resmi olarak sağlamasının zaruri olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁸

Türkiye'nin NATO'ya girmesine özellikle Avrupalı üyeler tarafından askerî, siyasi, iktisadi ve kültürel bakımdan itiraz edilmiştir. Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinin Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmalarının nedenleri incelendiğinde; bu ülkeler, Türk ordusunun son olarak İstiklal Savaşı'nda mücadele ettiğini, savunma organizasyonu olarak kabul edilen NATO'ya girmesi için gereken dönemin savaş teknolojilerine sahip olmadığını, savaş tecrübesinin bulunmadığını ve NATO'nun dâhil olduğu bir savaşta görevlendirildiği cephelerde hüsrana yaşayacağını iddia etmişlerdir. Aynı zamanda, Türkiye'nin Akdeniz'de bir savaşa itilebileceğinden endişe duymuşlar, ABD'nin sağladığı askerî yardımların düşeceğini, Türkiye ile Yunanistan'ın kültür ve gelenekleri yönünden Atlantik uygarlığı ile bağdaştırılamayacaklarını öne sürmüşlerdir. İngiltere, Türkiye'nin güvenliğinin ABD'nin garantisi altında olmasının korunmasına yeteceğini düşünerek Orta Doğu ve Mısır'a (Süveyş Kanalı'nın kontrolü) önem vermiştir. ABD, Türkiye ve Yunanistan'ı kapsayacak bir Akdeniz Paketi'nin hayata geçirilmesini, İngiltere ise NATO'nun yerine kontrolü altında Türkiye, İtalya, Yunanistan ve Mısır'dan müteşekkil bir Orta Doğu Komutanlığı'nın (Middle East Command) meydana getirilmesini ve Türkiye'nin Orta Doğu'da tesis edilecek savunma sistemine katılmasını istemiştir. Türkiye ise ABD'nin garantisi altındaki NATO'nun üyeliğini istemiştir.¹⁰⁹

Türkiye'nin ABD ve İngiltere'ye yönelik kararlı bir şekilde yürüttüğü NATO üyeliği çalışmaları ABD'nin devreye girmesi ile olumlu sonuçlanmış, İngiltere ve itirazı olan diğer ülkelerin de kabul etmesi üzerine 16-20 Eylül 1951 tarihleri arasında Ottawa'da yapılan NATO Bakanlar Konseyi'nin yedinci toplantısında Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya dâhil olmasına oybirliğiyle karar

¹⁰⁵ Yavuz Güler, “Kuzey Atlantik Paketi ve Türkiye Cumhuriyetinin Pakta Giriş Süreci”, (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2003), 135.

¹⁰⁶ Erkmen, “Türkiye'nin NATO Üyeliği”, 1044; Güler, “Kuzey Atlantik Paketi ve Türkiye Cumhuriyetinin Pakta Giriş Süreci”, 138.

¹⁰⁷ Mehmet Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi, III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2000, 99.

¹⁰⁸ Jaemahn Suh, *Kore Savaşı'nın Türk Dış Politikasına Etkileri*, (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 1973), 100-103; Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi*, 106.

¹⁰⁹ Bu itirazlar için bkz., Ferenc A. Vali, *Bridge Across the Bosphorus the Foreign Policy of Türkiye*. (London: 1971), 116; Gönlübol ve Ülman, “Blokların Kuruluşu ve Türkiye”, 230-231.

verilmiştir.¹¹⁰ Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktı'na katılması hususunda Amerika Büyükelçiliğinin gönderdiği Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Truman'ın Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a muhatap mesaj yollanmış ve bu mesajlara Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından cevabi mesaj metinleri gönderilmiştir.¹¹¹ 15 Ekim 1951 tarihinde NATO'nun merkezi Londra'da her iki ülkenin üyeliklerini kapsayan ek protokol yayınlanmış ve üye ülkelerin metni onaylamasını takiben üyelik 22 Ekim 1951 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹¹²

SSCB, Türkiye'nin NATO'ya katılımının kesinleşmesi üzerine 3 Kasım 1951 tarihinde bir protesto notası vermiştir. Nota ile iki hususa vurgu yapılmıştır. Bunların ilkinde, NATO'nun amacının savunmaya yönelik olduğu iddia edilmesine karşın aslında saldırgan bir pakt olduğuna yer verilmiştir. Bunun kanıtı olarak NATO'nun kuruluşundan itibaren ordu kurulması için çaba gösterilmesi, silahlanma yarışına girilmesi ve üye ülkelerin sınırları içerisinde ABD'ye ait askerî üslerin teşkil edilmesi gösterilmiştir. İkincisinde ise Atlantik'le bağı bulunmayan Türkiye'ye NATO'ya giriş için davet yapılmasının, emperyalist ülkelerin istilacı niyetlerini yerine getirmek için Türkiye'de üs sahibi olma ihtiyacı ile izah edilebileceği iddia edilmiştir.¹¹³

Türkiye, bu notayı 12 Kasım 1951 tarihinde yanıtlamış ve cevabi notanın 4. paragrafında; "... Türkiye'nin kendi güvenliğiyle ilgili kaygılar duyması için ciddi sebepleri olduğunu görecektir. Türkiye'nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü tehdit eden unsurlarla karşı karşıya olduğu inkâr edilmez bir gerçektir." denilerek SSCB'nin 1946 yılındaki talepleri ima edilmiştir.¹¹⁴

TBMM tarafından, 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya üye onayının yapılmasıyla üyelik resmîyet kazanmıştır.¹¹⁵ TBMM'de kabul edilen 8038 sayılı bu Kanun, 19 Şubat 1952 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹¹⁶ NATO Bakanlar Konseyi, Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya girmesi kararını 16 Şubat 1952 tarihinde onaylamıştır.¹¹⁷ Türkiye, üyeliğinin gerçekleşmesini takiben NATO'nun kullanımı için arazi tahsis etmiştir.¹¹⁸ Aynı zamanda Bakanlar Kurulu'nun kararı gereğince Millî Savunma Bakanlığı bütçesinden de NATO için gerekli olan tüm masraflara ilişkin de ödenek tahsisi yapılmıştır.¹¹⁹ Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin yarattığı yankılar da büyük olmuştur. Müteakiben NATO Teşkilatı Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Saunders, 23 Nisan 1952 tarihinde Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirmiştir.¹²⁰ Bu ziyaretin ardından 15 Aralık 1952 tarihinde yapılacak NATO Konseyi toplantılarına iştirak etmek için Türkiye'yi temsilen Fuat Köprülü'nün başkanlık ettiği bir heyet Paris'e gönderilmiştir.¹²¹

Türkiye'nin NATO üyesi olması istikrarlı bir şekilde yürüttüğü dış siyaset anlayışının bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Dış politikadaki bu gelişme Türkiye'nin yalnızlığını ortadan kaldırmıştır.¹²² Türkiye, 20-25 Şubat 1952 tarihleri arasında Lizbon'da gerçekleşen Kuzey Atlantik Konseyi'nin toplantısına tam üye sıfatıyla Başbakan seviyesinde katılım sağlamıştır.¹²³ Fahir Armaoğlu'na göre, "*Tam İttifak*" olarak isimlendirilen bu dönemde Türkiye; "*Koyu bir Amerikan politikası izleyerek ve Amerika'nın dümen suyunu hiç bırakmayarak.*" ikili ilişkilerini yürütmüştür. İzlenen bu politikanın uzun

¹¹⁰ Çelik, "Tarihsel Süreç İçerisinde", 102; *The Department of State Bulletin* XXV, no. 460 (1 October 1951): 527-528; *Milliyet*, "Ottawa Konseyi'nde Kuzey Atlantik Paktına İştirakimiz Temin Edildi", (20 Eylül 1951), 1.

¹¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktı'na katılması hususunda Amerika Büyükelçiliğinin gönderdiği Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Truman'ın Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a muhatap mesajları ve bu mesajlara Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın cevabi mesaj metinleri, EBİS Sıra No 03003100 / Ek No 2, 3, 4, 5 / Belge No 137169, 151095, 137957, 151097, 24.09.1951.

¹¹² Sönmezoğlu, 2. *Dünya Savaşı'ndan Günümüze*, 42-47; Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", 550.

¹¹³ Melih Aktaş, *1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü*. (İstanbul: Şema Yayınevi, 2006), 61.

¹¹⁴ Kamuran Gürün, *Türk-Sovyet İlişkileri 1920-1953*. 2. Baskı, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010), 310.

¹¹⁵ Düstur, 3. Tertip, Cilt 33, 314-315; TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX, Cilt 13, Toplantı: 2, 41. Birleşim, 18 (Şubat 1952), 313; *Milliyet*, (18 Şubat 1952), 1; *Cumhuriyet*, (18 Şubat 1952), 1.

¹¹⁶ Resmî Gazete, (19 Şubat 1952), 1; Efe, "NATO'ya Üyelik Sürecinde", 614; *Cumhuriyet*, "Millet Meclisi'nin Dünkü Tarihi Kararı", (19 Şubat 1952), 1; *Hürriyet*, "Meclis Pakta İştirakimizi Tasvip Etti", (19 Şubat 1952), 1; *Milliyet*, "Büyük Millet Meclisi'nin Dünkü Tarihi Celsesi", (19 Şubat 1952), 1; Nadir Nadi, "Kararın Manası", *Cumhuriyet* (19 Şubat 1952), 1.

¹¹⁷ Ersin Embel, "Türkiye'nin NATO Serüveni", *Popüler Tarih Dergisi*, no. 46 (Haziran 2004): 52.

¹¹⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30-18-1-2 / Kutu: 130 / Gömlek: 90 / Sıra: 4, Tarih: 02.12.1952.

¹¹⁹ BCA, 30-18-1-2 / 130 / 73 / 18, 13.10.1952.

¹²⁰ BCA, 30-1-0-0 / 35 / 216 / 2, 12.04.1952.

¹²¹ BCA, 30-18-1-2 / 130 / 92 / 17, 09.12.1952.

¹²² Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016), 250.

¹²³ Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*, 120; Gönübol ve Ülman, "Blokların Kuruluşu ve Türkiye", 235.

vadede bazı askerî üs ve tesislerin ABD'nin kullanımına tahsis edilmesi ve buralarda görev yapan ABD'li personele adli yetkilerin verilmesi gibi sonuçları olmuştur.¹²⁴

Dışişleri Bakanı Köprülü, Türkiye'nin NATO'ya girişine yönelik olarak; NATO'nun demokratik rejimleri, medeniyetleri ve barışı korumak için teşkil edildiğini ifade ederek, Türk halkının tarih boyunca barışa ve demokratik prensiplere saygı gösterdiğini, bu nedenle de Türkiye'nin NATO üyesi olmasından dolayı mutluluk duyduğunu dile getirmiştir.¹²⁵

Türkiye'nin NATO'ya kabulü esasında beş nedene dayanmaktadır. Bunların ilki, Türkiye ve Yunanistan'ın ABD'nin ortaya çıkardığı Akdeniz Paketi projesine sıcak yaklaşmamalarıdır. İkincisi, Türkiye, İtalya, Yunanistan ve Mısır'ın İngiltere tarafından teklif edilen Orta Doğu Komutanlığı projesine istekli olmamalarıdır. Üçüncüsü, ABD'nin çevreleme politikası gereğince SSCB'ye komşu ülkelerde hava üsleri ihtiyacı bulunmasıdır. Türkiye'nin bu amacı gerçekleştirmek için uygun bir ülke konumunda olmasıdır. Konu ile ilgili olarak ABD basınından "The Christian Science Monitor" gazetesinin 28 Temmuz 1953 tarihli nüshasında "Türkiye NATO'nun İleri Karakolu" başlıklı yazı yayınlanmıştır.¹²⁶ Türkiye bir NATO üssü hâlini almadığı sürece Urallar'da yer alan SSCB'nin sanayi bölgeleri ile Kafkasya'da bulunan petrol kaynaklarının ortadan kaldırılmasının imkânı yoktur. Dördüncüsü, Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker göndermesi, Türk askerlerinin Kunuri Muharebesi'nde (26-30 Kasım 1950) sergiledikleri büyük fedakarlıkları neticesinde ABD birliklerinin yok edilmesini önlemekten dolayı ABD'nin kamuoyunda Türkiye hakkında oluşan olumlu fikirlerdir. Beşincisi, Musaddık'ın, Nisan 1951'de İran'da iktidara gelerek petrol alanlarını kamulaştırması, Arap ülkelerinde Batıya karşı olan Baas Hareketi'nin ortaya çıkması, Arap ve Farsların yaşadığı coğrafyanın SSCB ile yakınlaşması, ABD ve Batı Avrupa'da Türkiye'nin öneminin artması ve Türkiye'nin Orta Doğu'da yaşanan olumsuz gelişmelere zamanında reaksiyon gösterebilmek amacıyla üs olarak kullanılmasına elverişli olmasıdır.¹²⁷

NATO üyeliğinin TBMM'de onaylanmasının ardından askerî teşkilata dâhil olunması çalışmaları başlatılmıştır. Konu kapsamında ABD'li generaller Türkiye'nin askerî üs ve tesislerinin kontrolünü yapmışlar ve NATO'nun Güney Doğu Karargâhı olarak İzmir Limanı'nı belirlemişlerdir. Hükûmetin NATO'nun emrine verilecek hava alanları ile radar tesislerini yaptırmak amacıyla fon ayrılmasına yönelik önerisi TBMM'de onaylanmıştır.¹²⁸

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Rus tehdidi ile başlayan ve her dönemde Türkiye'nin başını ağrıtan SSCB'nin tehdidi, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve bitişinden sonra güvenlik konusunda Türkiye'nin karşısına çıkmıştır. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nda dış politikada "Ne pahasına olursa olsun savaş dışı kalmak." şeklinde ifade edilebilecek bir strateji izlemiştir. Savaşın dışında kalmayı başaran Türkiye, savaşın akabinde yayılcı politika izleyen SSCB'nin Türk Boğazlarında üs ve toprak talebini kapsayan tehditleri ile karşılaşmıştır. Türkiye, bu tehditler karşısında bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak amacıyla Avrupalı ülkelerle ittifaklar yapma arayışına girmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yaralar sarılırken dünyayı etkileyen soğuk savaş nedeniyle Doğu-Batı kutuplaşması meydana gelmiştir. Doğu Bloğu SSCB liderliğinde ve Batı Bloğu ABD liderliğinde şekillenmiştir. 1946 yılı başlarından itibaren Batılı ülkeler ile SSCB arasındaki ilişkilerde değişim yaşanmıştır.

Türkiye, SSCB'nin sürdürdüğü tehditten dolayı Batı ile olan ilişkilerini geliştirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri destek alınan Fransa, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerin yerine Truman Doktrini ve NATO üyeliği sonrasında ABD geçmiştir. Türkiye, uzun süren çabaları sonucunda 1947 yılından itibaren Truman Doktrini ve Marshall Planı doğrultusunda ABD'den askerî ve ekonomik

¹²⁴ Zafer Akbaş, "İkinci Yüzyılda İşbirliği ve Çatışma Sarmalında Türk-Amerikan İlişkileri", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 13, no. 19 (Eylül 2019): 2236.

¹²⁵ Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi*, 115.

¹²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi, ABD basınından "The Christian Science Monitor" gazetesinin 28 Temmuz 1953 tarihli nüshasında yayınlanan "Türkiye NATO'nun İleri Karakolu" başlıklı yazının türkçe tercümesi, EBIS Sıra No 03002259 / Ek No 1 / Belge No 109493, 28.07.1953.

¹²⁷ Aktaş, *1950-1960 Demokrat Parti Dönemi*, 56; Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", 548-550.

¹²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX, Cilt 18, 41. Birleşim, (18 Şubat 1952), 339.

yardımlar almıştır. Bu yardımlar, Türkiye'yi SSCB'nin karşısında ileri karakol hâline getirmiş, Türkiye'ye savaş çıkması durumunda komünizme karşı durma rolü vermiştir.

Truman Doktrini, SSCB'nin sınırları olan Orta Doğu ülkeleri ile iş birliği yapılarak güneye inmesine engel olunması amacına yöneliktir. Truman Doktrini, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin izolasyonist politikasından vazgeçip süper güç olarak dünyaya hükmetmeye giriştiğini ifade etmektedir. ABD, Truman Doktrini vasıtasıyla SSCB'nin tehdidi karşısında Batı Bloğu namına inisiyatif kullanacağını dünyaya duyurmuştur. Başkan Truman, 12 Mart 1947 tarihinde ABD Kongresi'nde gerçekleştirdiği konuşmasında izleyecekleri yeni politikayı duyurmuş, bu konuşma soğuk savaşın habercisi olmuştur. Türkiye, dünyanın süper gücü ABD'nin düşman ilan ettiği komünist SSCB'nin güney komşusu olması nedeniyle önem arz eden bir ülke konumuna gelmiştir. Ardından ABD Dışişleri Bakanı Marshall'ın ismiyle anılan Marshall Planı doğrultusunda Türkiye dâhil Avrupa ülkelerine iktisadi yardımlar sağlanmıştır.

Temel prensipleri ülkeler arasında iş birliği ve dünya barışının muhafaza edilmesi olan BM'in, soğuk savaşın ivme kazanmasıyla birlikte barışı korumasına yönelik etkisini yitirmesi sonucunda Batı Avrupa ülkeleri SSCB'nin tehdidi karşısında savunma sisteminin yenilenmesi arayışına gitmiş ve on iki kurucu ülke tarafından 4 Nisan 1949 tarihinde NATO kurulmuştur. Dünyanın en büyük örgütünü meydana getiren anlaşma 24 Ağustos 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir. NATO, soğuk savaşın doğurduğu bir örgüt olmasının yanı sıra soğuk savaş sürecinde de önemli rol üstlenmiştir. Avrupa'nın devletler ve örgütler düzeyinde gelişme göstererek güçlenmesine katkısı olmuştur. NATO'nun güvenlik şemsiyesine dâhil olan Avrupa ülkeleri, SSCB ile Almanya'nın yarattığı tehlikeden kurtulmalarının yanında kaynaklarını teknolojik, kültürel, sosyal ve iktisadi gelişim için kullanarak dünyada söz sahibi bir "*Birlik*" oluşturmuşlardır.

On Avrupa ülkesi tarafından, 5 Mayıs 1949 tarihinde Avrupa Konseyi kurulmuştur. Türkiye, Avrupa Konseyi'ni kuran anlaşmaya dahil edilmemesine tepki göstermiştir. Bu tepkilerden sonuç alan Türkiye, 8 Ağustos 1949 tarihinde Avrupa Konseyi'ne davet edilmiş ve 12 Aralık 1949 tarihinde Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur.

Türkiye, 11 Mayıs 1950 tarihinde ilk defa doğrudan NATO'ya üyelik başvurusu yapmıştır. Fakat, Türkiye'nin bu başvurusu İtalya hariç diğer ülkeler tarafından reddedilmiştir. Türkiye'nin 1 Ağustos 1950 tarihinde, NATO'ya üyelik için yaptığı ikinci başvurusu da 15-18 Eylül 1950 tarihleri arasında toplanan NATO Bakanlar Konseyi tarafından reddedilmiştir. Türkiye'nin ABD ve İngiltere'ye yönelik kararlı bir şekilde yürüttüğü NATO üyeliği çalışmaları ABD'nin devreye girmesiyle olumlu neticelenmiş, İngiltere ve itirazı olan diğer ülkelerin de kabul etmesiyle 16-20 Eylül 1951 tarihleri arasında Ottawa'da yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantısında Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya dâhil olmasına karar verilmiştir. NATO Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin NATO'ya davet edilmesi kararını 16 Şubat 1952 tarihinde onaylamıştır. Türkiye'nin NATO'ya katılımına yönelik Kanun 18 Şubat 1952 tarihinde TBMM'de onaylanmış ve 19 Şubat 1952 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye uzun mücadelelerin ardından resmen NATO üyesi olmuştur.

1949 yılında NATO'nun kuruluşundan üye olunan 1952 yılına kadar NATO üyeliği, Türkiye'nin yöneticilerinin ve Türkiye kamuoyunun dış politikada en önemli gündem maddesini oluşturmuştur. Türkiye'nin NATO üyeliği, istikrarlı bir şekilde yürüttüğü dış politika anlayışının bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Dış politikadaki bu gelişme Türkiye'nin yalnızlığını ortadan kaldırmıştır. Türkiye'nin NATO'ya girişinin, iç ve dış politikada önemli sonuçları olmuştur. Türkiye ile ABD arasında ikili ilişkiler daha da gelişmiş ve ABD'nin Orta Doğu ile olan ilişkisinde Türkiye en yakın müttefiki hâline gelmiştir.

Kaynakça

A. Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA).

Başbakanlık, Kararlar Daire Başkanlığı (1928-).

Başbakanlık, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü.

MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE). *Kore Harbi Kataloğu*

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi

B. Araştırma ve İnceleme Eserleri

Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*. İstanbul: Hil Yayınevi, 2010.

Akad, Mehmet Tanju. *Modern Savaşın Temel Kavramları*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.

Akalın, Cüneyt. *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye-1 Olaylar-Belgeler (1945-1952)*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003.

Akbaş, Zafer. “İkinci Yüzyılda İşbirliği ve Çatışma Sarmalında Türk-Amerikan İlişkileri”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 13, no. 19 (Eylül 2019): 2226-2258.

Akşin, Sina. *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Aktaş, Melih. *1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü*. İstanbul: Şema Yayınevi, 2006.

Armaoğlu, Fahir. “Sovyet-Amerikan Münasebetlerinin Üç Yılı (1945-1948)”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* IV, no. 3-4 (1949): 375-445.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1980*. Cilt II. 2. Baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1983.

Armaoğlu, Fahir. *Belgelerle Türk Amerikan Münasebetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt I-II, (1914-1995)*. Ankara: Alkım Yayınevi, 2004.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2010.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*. 26. Baskı. İstanbul: Kronik Kitap, 2019.

Arsın, Ali. “Soğuk Savaş’ın Kaynakları ve NATO’nun Kuruluşuna Yol Açan Gelişmeler”. NATO Savunma ve Eğitim Yönleri Sempozyumu, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, no. 133 (1984): 1-8.

Ataöv, Türkkaya. *Amerika, NATO ve Türkiye*. Ankara: Aydınlık Yayınları, 1969.

Avcıoğlu, Doğan. *Millî Kurtuluş Tarihi, 1938’den 1995’e*. Cilt 4. İstanbul: Tekin Yayınevi, 1978.

Bağbaşıoğlu, Arif. “NATO’nun Genişlemesi ve Balkanlar”. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2011.

Bağcı, Hüseyin. *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi, 1990.

Bağcı, Hüseyin. *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*. Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara: METU Press.-ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, 2001.

Balta, Nevin. *Türkiye’nin Dış Politikası 1950-1980*. Ankara: Lazer Yayınları, 2005.

Bayar, Celal. *Başvekilim Adnan Menderes*. Derleyen İsmet Bozdağ, İstanbul: Truva Yayınları, 2010.

Bengil, Vehbi. “Amerikan Yardımı”. *Siyasi İlimler Mecmuası* 24, no. 287 (Şubat 1955): 196-400.

Best, Antony. *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. Çeviren Taciser Ulaş Belge, Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, Eylül 2012.

Bozdağ, İsmet. *Bilinmeyen Yönleriyle Celal Bayar, Türk Milletine Vasiyet*. İstanbul: Emre Yayınları, 2005.

Bozkurt, İbrahim. “Türk Kamuoyunda Amerika İmgisi 1945-1980”. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2008.

Burçak, Rıfki Salim. *On Yılın Anıları 1950-1960*. Ankara: Nuro Matbaacılık, 1998.

- Bulut, Sedef. "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası". *Atatürk Yolu Dergisi* 11, no. 41 (2008): 35-61.
- Commager, Henry Steele. *Documents on American History, 1902-1998*. New York: Appleton-Century-Crofts, 1949.
- Çelik, Sinem. "Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye'de NATO Şüpheliği". *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 25 (Haziran 2023): 95-115.
- Deringil, Selim. *Denge Oyunu; İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003.
- Dora, Celal. *Kore Savaşı'nda Türkler 1950-1951*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1963.
- Efe, İsmail. "NATO'ya Üyelik Sürecinde Türkiye-ABD İlişkileri ve Türk Kamuoyundaki Akisleri". *History Studies Dergisi* 2, no. 11 (Nisan 2019): 601-619.
- Ekici, Süleyman ve Abdulkadir Baharççek. "NATO'ya Üyelik Sürecinde Türkiye ABD İlişkileri". *Birey ve Toplum Dergisi* VI, no. XI (2016): 149-166.
- Embel, Ersin. "Türkiye'nin NATO Serüveni". *Popüler Tarih Dergisi*, no. 46 (Haziran 2004): 52-53.
- Erdemli, Burhan. "NATO'nun Geleceğine Dair Değerlendirme: NATO 2030 Girişimi". Yüksek lisans tezi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, 2021.
- Erer, Tekin. *NATO'nun Hür Ufukları*. İstanbul: Baha Matbaası, 1969.
- Erhan, Çağrı. "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Editör Baskın Oran, 522-575. Cilt 1. 23. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Erkin, Feridun Cemal. *Dışişlerinde 34 Yıl, Anılar-Yorumlar*. Cilt I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.
- Erkmen, Ayşe. "Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17, no. 2 (2020): 1024-1049.
- Esmer, Ahmet Şükrü, vd. *Olaylarla Türk Dış Politikası*. Ankara: Alkım Yayınevi, 1989.
- Fırat, Melek. "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Editör Baskın Oran, 576-614. Cilt 1. 23. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Gerger, Haluk. "NATO", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* Cilt 6. İletişim Yayınları, 1983, 1538.
- Göçmen, İlke. "Dunkirk Antlaşması", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2021, 498.
- Gönlübol, Mehmet ve Haluk Ülman. "Türk Dış Politikasının Yirmi Yılı (1945-1965)". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* XXI, no. 1 (Mart 1966): 143-182.
- Gönlübol, Mehmet. *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1974.
- Gönlübol, Mehmet ve Haluk Ülman. "1945-1965 Dönemi", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973)*, Editör Komisyon, 143-182. Cilt I, Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982.
- Gönlübol, Mehmet ve Haluk Ülman. "Blokların Kuruluşu ve Türkiye", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, 223-236. 10. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014.
- Güler, Yavuz. "Kuzey Atlantik Paketi ve Türkiye Cumhuriyetinin Pakta Giriş Süreci". Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2003.
- Gümüş, Okan ve Aziz Sevi. *Ansiklopedik Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. Ankara: Polat Yayınları, 1996.
- Gürün, Kamuran. *Türk-Sovyet İlişkileri 1920-1953*. 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010.

- Halil, Ali. *Atatürkçü Dış Politika ve NATO ve Türkiye*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1968.
- Hoptner, J. B. "Soviet Policy In Eastern Europe Since 1945". *Journal of International Affairs* 8, no. 1 (1954): 95-106.
- Ismay, Lord. *NATO-İlk Beş Sene (1949-1954)*. Çeviren Suat Bilge, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1956.
- İlhan, Metin. *2. Dünya Savaşı'nda ve Dünya Siyasetinde Önemli Bir Kilometre Taşı: Yalta Konferansı ve Türkiye'ye Yansımaları*. Editör Ercan Karakoç, İstanbul: Ofis Yayın Matbaacılık, 2015.
- İlhan, Suat. *Türklerin Jeopolitiği ve Avrasyacılık, Bir Millet Uyanıyor*. 3. Baskı. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007.
- Kalyon, Levent. "Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz". *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 6, no. 11 (1 Nisan 2010): 7-26.
- Karakaş, Nuri. *Türk Amerikan Siyasi İlişkileri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2013.
- Karber, Phillip A. ve Jerald A. Combs. "The United States, NATO, and the Soviet Threat to Western Europe: Military Estimates and Policy Options, 1945-1963". *Diplomatic History* 22, No. 3 (1998): 399-429.
- Konyar, Hürriyet. *Ulus Gazetesi CHP ve Kemalist İlkeler*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1999.
- Kılıç, Yasemin. "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'deki Ekonomik Darboğazın Basındaki Yansımaları: Cumhuriyet Gazetesi Örneği". Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2022.
- Kurt, Deniz, Yavuz Pehlivan ve Erdal Korkmaz. *Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kuvvetleri, Harekât ve Teşkilatlanma Tarihi 1923-1951*. Cilt II. Ankara: Hava Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, 2020.
- Lewis, Bernard. *Ortadoğu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2003.
- Mcghee, George. *ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu*. Çeviren Belkıs Çorakçı, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1992.
- Merih, Turgay. *Soğuk Savaş ve Türkiye (1945-1960)*. Ankara: Ebabel Yayıncılık, 2006.
- Mütercimler, Erol ve Mim Kemal Öke. *Düşler ve Entrikalar: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.
- NATO Bilgiler ve Belgeler*. Hazırlayan NATO Enformasyon Servisi. Brüksel: 1971.
- Oğuz, Orhan. *Marshall Planı (Konferans)*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1966.
- Oran, Baskın. "Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1:1945-1960", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Editör Baskın Oran, 477-498. Cilt 1. 23. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Öke, Mim Kemal. *Unutulan Savaş'ın Kronolojisi Kore, 1950-1953*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990.
- Özbilek, Ömer Arda. "II. Dünya Savaşı Sonrası Türk-Sovyet İlişkilerinin Gerilmesi ve Anti-Komünizm (1945-1950)". *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi* 2, no. 1 (Haziran 2023): 23-47.
- Peksarı, Derya Gonca. *NATO'nun Değişen Konsepti*. Ankara: Asil Yayınları, 2007.
- Ribard, Andre. *İnsanlığın Tarihi*. Çeviren Erdoğan Başar, İstanbul: Say Yayınları, 1983.
- Roberts, John Morris. *Yirminci Yüzyıl Tarihi*. Çeviren Sinem Gül, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003.
- Sancaktar, Caner. "Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikasına Marksist Yaklaşım". *Bilge Strateji Dergisi* 2, no. 5 (Güz 2011): 25-98.
- Sander, Oral. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*. Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih (1918-1994)*. Ankara: İmge Kitabevi, 1996.

- Sander, Oral. *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*. 1. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi, 2016.
- Saray, Mehmet. *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya girişi, III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2000.
- Sarıнай, Yusuf. *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Sarıнай, Yusuf. "Türkiye'nin NATO'ya Girişi ve Türk Dış Politikasına Etkileri (1952-1990)". *Onuncu Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri (20-22 Nisan 2005-İstanbul)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, (2006): 45-55.
- Seçer, Turhan. *Kore Savaşı'nın Bilinmeyenleri*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2008.
- Sever, Ayşegül. *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu (1945-1958)*. İstanbul: Boyut Yayınları, 1997.
- Sezer, Duygu Bazoğlu. "Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası", Hazırlayan İsmail Soysal, 441-464. *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (15-17 Ekim 1997, Sempozyuma Sunulan Tebliğler)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.
- Soysal, İsmail. *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye, Olaylar Kronolojisi (1945-1975)*. İstanbul: İsis Yayınları, 1997.
- Soysal, İsmail. *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990) Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar)*. Cilt II. 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- Sönmezöğlü, Faruk. *2. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları, 2006.
- Suh, Jaemahn. "Kore Savaşı'nın Türk Dış Politikasına Etkileri". Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 1973.
- The Department of State Bulletin XXV*, no. 460 (1 October 1951): 527-528.
- Toker, Metin. *DP'nin Altın Yılları (1950-1954)*. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990.
- Topal, Coşkun. "Soğuk Savaşın İlk Yıllarında Türkiye-ABD İlişkilerinde Ekonomik Yardımların Etkisi". *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2013): 111-121.
- Tören, Tolga. *Yeniden Yapılanan Dünya Ekonomisinde Marshall Planı ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2007.
- Uçarol, Rifat. *Siyasi Tarih (1789-1994)*. 4. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.
- Uslu, Nasuh. *Türk-Amerikan İlişkileri*. Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları, 2000.
- Uslu, Nasuh. *Çatlak İttifak: 1947'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Ülman, Haluk. *Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri: 1939-1947*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1961.
- Ülman, Haluk. "NATO ve Türkiye". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 22, no. 4 (1967): 143-167.
- Ülman, Haluk. "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler (1923-1968)". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi XXIII*, no. 3 (1968): 241-273.
- Vali, Ferenc A. *Bridge Across the Bospours the Foreign Policy of Türkiye*. London: 1971.
- Weisband, Edward. *İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası*. Çeviren M. Ali Kayabağ, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974.
- Weisband, Edward. *2. Dünya Savaşı ve Türkiye*. Çeviren M. Ali Kayabağ ve Örgen Uğurlu, İstanbul: Örgün Yayınları, 2002.

Yalman, Ahmed Emin. *Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz (1922-1971)*. Cilt II. İstanbul: Pera Turizm, 1997.

Yetkin, Çetin. *Karşı Devrim 1945-1950*. İstanbul: Otopsi Yayınevi, 2003.

Yılmaz, Metin. "Marshall Yardımı ve Türk Silahlı Kuvvetleri". Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000.

Yunanistan ve Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Kanun, Amerika-Türk Yardım Programı (22 Mayıs 1947). 1948: 14-21.

C. Süreli Yayınlar

Ayın Tarihi. No: 166, (Eylül 1947), 122-127.

Ayın Tarihi. No: 170, (Ocak 1948), 91.

Cumhuriyet, (24 Şubat 1945), 1.

Cumhuriyet, "San Francisco'ya Dün Resmen Davet Edildik". (7 Mart 1945), 1.

Cumhuriyet, "Truman'ın Tarihi Nutku". (13 Mart 1947), 1, 3.

Cumhuriyet, "Yardım Projesi İçin Müzakereler Başladı". (21 Mart 1947), 1, 3.

Cumhuriyet, (22 Mart 1947), 3.

Cumhuriyet, "Türkiye Niçin Yardıma Muhtaçtır?". (23 Mart 1947), 3.

Cumhuriyet, "Yardım Projesi". (6 Nisan 1947), 1, 3.

Cumhuriyet, (9 Nisan 1947), 1, 3.

Cumhuriyet, (11 Nisan 1947), 1.

Cumhuriyet, "Amerikan Ayanı Yardımı Kabul Etti". (23 Nisan 1947), 1, 3.

Cumhuriyet, "Yardım Projesi Dün Kabul Edildi". (10 Mayıs 1947), 1, 3.

Cumhuriyet, "Yardım Tasarısı". (22 Mayıs 1947), 1.

Nadi, Nadir. "Hayırlı Olsun". *Cumhuriyet* (24 Mayıs 1947), 1.

Cumhuriyet, "Sadak'ın Londra ve Paris Görüşmeleri". (21 Mart 1948), 1.

Daver, Abidin. "Atlantik Paktının Tekâmülüne Doğru". *Cumhuriyet* (11 Mart 1949), 1-3.

Düstur. 3. Tertip, Cilt 33, 314-315.

Cumhuriyet, "Atlantik Paktı Dün Washington'da İmzalandı". (5 Nisan 1949), 1.

Cumhuriyet, "Atlantik Paktı'na Ait Askeri Program". (7 Nisan 1949), 1.

Yalçın, Hüseyin Cahit. "Avrupa Birliği Müesseseleri ve Türkiye". *Ulus* (8 Mayıs 1949), 1.

Milliyet, "Hükümetin Beklenmeyen Kararı". (26 Temmuz 1950), 1.

Cumhuriyet, "Kore'de Hizmet Etmek Üzere BM Emrine Asker Veriyoruz". (26 Temmuz 1950), 1.

Karacan, A. Naci. "Hükümet Kararında İsbet Etmıştır". *Milliyet*, (27 Temmuz 1950), 5.

Son Telgraf, (2 Ağustos 1950), 1.

Son Telgraf, "Prof. Fuat Başgil'in İddialarına Rağmen Asker Sevki Kararı Anayasaya Aykırıdır". (3 Ağustos 1950), 1.

Milliyet, "Ottawa Konseyi'nde Kuzey Atlantik Paktına İştirakimiz Temin Edildi". (20 Eylül 1951), 1.

Milliyet, (18 Şubat 1952), 1.

Cumhuriyet, (18 Şubat 1952), 1.

Cumhuriyet, "Millet Meclisi'nin Dünkü Tarihi Kararı". (19 Şubat 1952), 1.

Hürriyet, “Meclis Pakta İştirakimizi Tasvip Etti”. (19 Şubat 1952), 1.

Milliyet, “Büyük Millet Meclisi’nin Dünkü Tarihi Celsesi”. (19 Şubat 1952), 1.

Nadi, Nadir. “Kararın Manası”, *Cumhuriyet* (19 Şubat 1952), 1.

Resmî Gazete, (19 Şubat 1952), 1.

TBMM Tutanak Dergisi. Dönem: VIII, Cilt 19, Toplantı: 3, 84. Birleşim, (11 Mayıs 1949), 304, 307-309.

TBMM Tutanak Dergisi. Dönem IX, Cilt 3, 195.

TBMM Tutanak Dergisi. Dönem IX, Cilt 13, Toplantı: 2, 41. Birleşim, (18 Şubat 1952), 313.

TBMM Tutanak Dergisi. Dönem IX, Cilt 18, 41. Birleşim, (18 Şubat 1952), 339.

Summary

The threat of the USSR, which started with the Russian threat during the Ottoman Empire and caused trouble for Türkiye in every period, faced Türkiye in terms of security during and after the Second World War. Türkiye's foreign policy in the Second World War was "To stay out of war at all costs." It followed a strategy that can be described as: Türkiye, which managed to stay out of the war, faced threats from the USSR, which followed an expansionist policy after the war, including base and land claims in the Turkish Straits. Türkiye has sought to make alliances with European countries in order to protect its independence and territorial integrity against these threats.

Türkiye has improved its relations with the West due to the ongoing threat posed by the USSR. Countries such as France, England and Germany, which had received support since the Ottoman Empire, were replaced by the USA after the Truman Doctrine and NATO membership. As a result of its long-term efforts, Türkiye has received military and economic aid from the USA since 1947, in line with the Truman Doctrine and the Marshall Plan. This aid made Türkiye an outpost against the USSR and gave Türkiye the role of standing against communism in case of war.

The Truman Doctrine aims to prevent the USSR from going south by cooperating with the Middle Eastern countries that have borders with it. The Truman Doctrine states that after the Second World War, the USA abandoned its isolationist policy and attempted to dominate the world as a superpower. Through the Truman Doctrine, the USA announced to the world that it would take the initiative on behalf of the Western Bloc against the threat of the USSR. President Truman announced the new policy they would follow in his speech to the US Congress on March 12, 1947, and this speech heralded the cold war. Türkiye has become an important country because it is the southern neighbor of the communist USSR, which the world's superpower, the USA, declared as an enemy. Then, economic aid was provided to European countries, including Türkiye, in line with the Marshall Plan, named after US Secretary of State Marshall.

As a result of the UN, whose basic principles were cooperation between countries and the maintenance of world peace, lost its peacekeeping effect with the acceleration of the cold war, Western European countries sought to renew the defense system against the threat of the USSR, and on April 4, 1949, the twelve founding countries sought to renew the defense system. NATO was established. The agreement that created the world's largest organization entered into force on August 24, 1949. In addition to being an organization born of the Cold War, NATO also played an important role during the Cold War. It has contributed to the strengthening of Europe by developing at the level of states and organizations. European countries included in NATO's security umbrella not only got rid of the danger posed by the USSR and Germany, but also created a "Union" that has a say in the world by using their resources for technological, cultural, social and economic development.

The Council of Europe was established on 5 May 1949 by ten European countries. Türkiye reacted to not being included in the agreement establishing the Council of Europe. Getting results from these reactions, Türkiye was invited to the Council of Europe on 8 August 1949 and became a member of the Council of Europe on 12 December 1949.

Türkiye applied directly for membership to NATO for the first time on May 11, 1950. However, Türkiye's application was rejected by other countries except Italy. Türkiye's second application for membership in NATO on 1 August 1950 was rejected by the NATO Council of Ministers, which met between 15-18 September 1950. Türkiye's determined efforts for NATO membership towards the USA and the UK resulted positively with the intervention of the USA, and with the acceptance of the UK and other countries that had objections, Türkiye and It was decided that Greece would join NATO. The NATO Council of Ministers approved the decision to invite Türkiye to NATO on 16 February 1952. The Law regarding Türkiye's accession to NATO was approved by the Turkish Grand National Assembly on 18 February 1952 and came into force by being published in the Official Gazette dated 19 February 1952. After long struggles, Türkiye officially became a member of NATO.

From the establishment of NATO in 1949 until membership in 1952, NATO membership was the most important agenda item in foreign policy for Türkiye's administrators and the Turkish public. Türkiye's membership in NATO was realized as a result of its consistently implemented foreign policy approach. This development in foreign policy has eliminated Türkiye's loneliness. Türkiye's entry into NATO had important consequences in domestic and foreign policy. Bilateral relations between Türkiye and the USA have further developed and Türkiye has become the USA's closest ally in its relationship with the Middle East.